

Johannis Amaritonis,...
Commentariorum in
Epistolas Q. Horatii Flacci
liber primus...

Amariton, Jean. *Johannis Amaritonis,... Commentariorum in Epistolas Q. Horatii Flacci liber primus....* 1553.

1/ Les contenus accessibles sur le site Gallica sont pour la plupart des reproductions numériques d'oeuvres tombées dans le domaine public provenant des collections de la BnF. Leur réutilisation s'inscrit dans le cadre de la loi n°78-753 du 17 juillet 1978 :

- La réutilisation non commerciale de ces contenus est libre et gratuite dans le respect de la législation en vigueur et notamment du maintien de la mention de source.
- La réutilisation commerciale de ces contenus est payante et fait l'objet d'une licence. Est entendue par réutilisation commerciale la revente de contenus sous forme de produits élaborés ou de fourniture de service.

[CLIQUER ICI POUR ACCÉDER AUX TARIFS ET À LA LICENCE](#)

2/ Les contenus de Gallica sont la propriété de la BnF au sens de l'article L.2112-1 du code général de la propriété des personnes publiques.

3/ Quelques contenus sont soumis à un régime de réutilisation particulier. Il s'agit :

- des reproductions de documents protégés par un droit d'auteur appartenant à un tiers. Ces documents ne peuvent être réutilisés, sauf dans le cadre de la copie privée, sans l'autorisation préalable du titulaire des droits.
- des reproductions de documents conservés dans les bibliothèques ou autres institutions partenaires. Ceux-ci sont signalés par la mention Source gallica.BnF.fr / Bibliothèque municipale de ... (ou autre partenaire). L'utilisateur est invité à s'informer auprès de ces bibliothèques de leurs conditions de réutilisation.

4/ Gallica constitue une base de données, dont la BnF est le producteur, protégée au sens des articles L341-1 et suivants du code de la propriété intellectuelle.

5/ Les présentes conditions d'utilisation des contenus de Gallica sont régies par la loi française. En cas de réutilisation prévue dans un autre pays, il appartient à chaque utilisateur de vérifier la conformité de son projet avec le droit de ce pays.

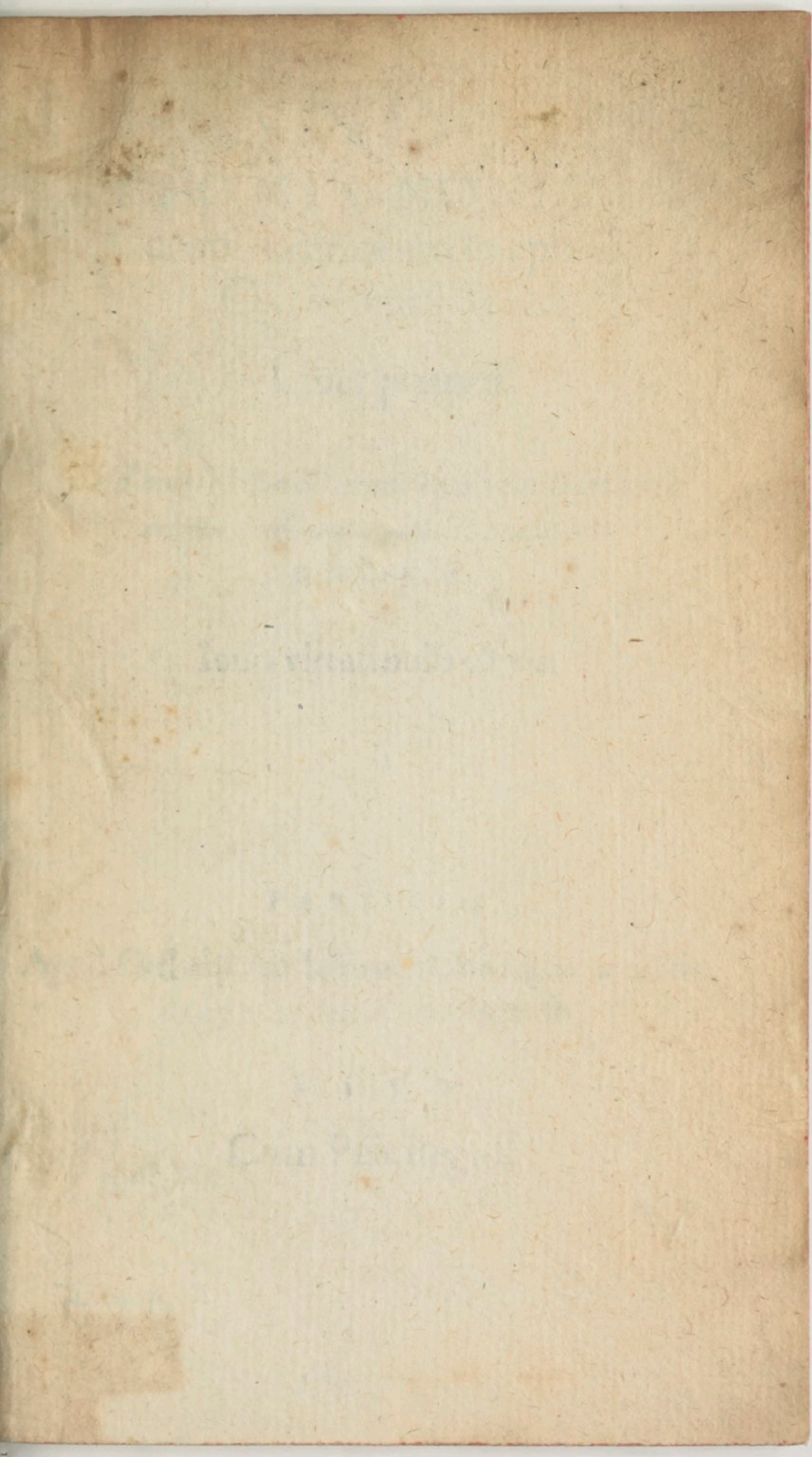
6/ L'utilisateur s'engage à respecter les présentes conditions d'utilisation ainsi que la législation en vigueur, notamment en matière de propriété intellectuelle. En cas de non respect de ces dispositions, il est notamment passible d'une amende prévue par la loi du 17 juillet 1978.

7/ Pour obtenir un document de Gallica en haute définition, contacter utilisationcommerciale@bnf.fr.

1037

152

Y c

5925

Y. 1067.)

IOANNIS AMA-
RITONIS NONETANI
Commentariorum in epistolas
Q. Horatii Flacci,
Liber primus.

*Ad amplissimum virum Ioannem Bardon in
magno Galliarum consilio procurato-
rem Regium.*

Inuia virtuti nulla est via.

P A R I S I I S,

Apud Gulielmum Iulianum, sub signo amicitiae,
ad gymnasium Cameracense.

I 5 5 3.

Cum Priuilegio.

Y.
W.

Le priuilege.

Est permis à Guillaume Iulien libraire de ceste ville de Paris, d'imprimer, ou faire imprimer & exposer en vente ce present liure intitulé. Ioannis Amaritonis commentariorum in Epistolas. Q. Horatij flacci liber primus. Et est deffendu à tous libraires, imprimeurs, ou autres qu'il appartiendra, de n'imprimer ou faire imprimer ledict liure, iusques à trois ans finis & accomplis, sur peine de confiscation desdictz liures, & d'amende arbitraire. Et pareillement est deffendu à tous autres, qu'il appartiendra, de non vendre, ne distribuer sinon ceulx que ledict Iulien auroit faict Imprimer, durant le temps & terme de trois ans finis, & accomplis, comme plus à plein est contenu & declare au dict priuilege.

Ainsi signe

I. Aubery.

IOANNES

AMARITON IOANNI

Bardon, in magno Galliarum consilio

procuratori regio

S. D.

DOSTQVAM anno
1550 philosophicæ
professionis curri-
culum Petri Rami
& Audomari Ta-
læi doctorum meo-
rum consilio beneficiôq; sum ingres-
sus, Ioannes Bardon sapientissime,
& regis procurator lectissime, nihil
mihi prius fuit, quàm vt eas artes,
quas antea didicerã, meos item disci-
pulos studiose docerẽ. Itaque cum Pe-
trus Ramus regius Eloquentiæ Phi-

A ij

EPISTOLA.

lophiæq̃ professor, & Audomarus Talæus orator sapientissimus, & philosophus eloquentissimus, eloquentiæ philosophiæq̃ coniunctionem languentem, & propemodum extinctam, atque intermortuam, ex veteri Academicorum & Peripateticorum instituto summa cum sua laude, & omnium vtilitate reuocassent, & cum scriptis, tum singulari exēplo suo ad eā sequendam nostros homines inuitauissent, ad eam cōsequendam viam & rationem ostendissent: horum ego vestigia, quāproximè potui sequutus, tripartitam philosophiæ rationem eloquentiæ suauitate conditam meis discipulis explicauī. Primo itaque meæ professionis anno, vniuersam differendi rationem, cum ex abditis Aristotelis libris erutam, tum in Petri Rami artificiosa officina perpurgatam, & om-

nium rerum magistra experientia
(quam nobis optimorum poëtarum
& eloquentium hominum præclara
monumēta suppeditauerunt) perpo-
litam & perfectam summo studio &
iuuandæ iuuetutis voluntate expo-
sui. Vtinam tam bene, tamq̃ utiliter
quàm volui. Sequenti deinde anno
cogitanti mihi, qua ratione ad eam
philosophiæ partem, quæ est de vita
& moribus, meorum animos præpa-
rare, & vna in superiorum artium
exercitatione continerē, occurrit cō-
modissimè id fieri posse, si Quinti
Horatii Flacci epistolas interpreta-
rer. Sunt enim verbis splendida, sen-
tētiis acutæ, sapientiæq̃ plenissimæ.
in quibus nulla puerilis & redundās
leuitas, sed pressa & senilis tum ver-
borum, tum sententiarum maturi-
tas, & philosophica maiestate, cuius
studium Horatius prima epistola cō-

EPISTOLA

mendat, digna orationis grauitas. Fe-
 ci itaque non inuitus: in quam exer-
 citationem ita nos studiosè ope-
 ram dedimus, vt inueniendi iudican-
 dique vias, quas ille in scribendo se-
 quutus videbatur ἀναλιτικῶς persequuti-
 fimus, & praecepta institutaque phi-
 losophiae ex Platonis, Aristotelisque
 fontibus deriuata, quibus hic Poeta
 praeter cæteros abundat, enucleatè
 facilèque interpretati fimus. Nostri
 itaque discipuli tum sermonis Hora-
 tiani elegantia & proprietate, tum
 ingenii dexteritate, & sententiarum
 grauitate & utilitate excitati, eas epi-
 stolas non solùm relegendas, sed etiam
 ad verbum ediscendas sibi putaue-
 runt: meque rogauerunt, vt meas ob-
 seruationes, quas partim dispersas ha-
 bebant, partim non fideliter excepe-
 rant: literis consignatas monumen-
 tis mandarem: vt & sibi, & aliis per-
 multis cōfulerē. Horum itaque peti-

tionem nec reluctatus, neque omnino
assenfus, observationum mearum,
quas in cōmētarium quotidie refe-
rebam, librum primum (nam eas li-
bris aliquot distinxī) ædi passus sum:
ut si huius gustatu reliqui quoque li-
terarum studiosis adolescentibus pla-
cere viderentur, eos pariter æderē,
sin minus, mihi ipse seruarē aut igni
traderem. Huius itaque scriptionis &
æditionis causas habes: Nunc dedica-
tionis rationem accipe. Qui aliquid
ingenio elaborarunt, iis potissimum
id dicare solent, qui de ingeniis iudi-
care, & sua auctoritate iuuare pos-
sunt, à quibus beneficia acceperunt,
aut quibus aliqua de causa obligati
sunt. Quorū ego exēplum imitatus,
mearum lucubrationum primitias
tibi dico & consecro, homini vide-
licet de me bene merito, mihi pa-
triæ vinculo coniuncto, auctoritatis

EPISTOLA.

magnitudine præpotenti & splendido, & sapientiæ laude cõmendato. Nã clarorũ hominũ, quos nostra Aruernia, tum olim, tum nostris tẽporibus complures, ad decus, ornamentum, salutemq; Galliaẽ protulit, Prætenfis, Burgii Cancellariorum, Viellardi, Cotelli præfidũ, Michaëlis hospitalis cõsiliarii, Mariliaci patroni regii, aliorumq; innumerabilium vestigiis insistẽs, eã de te nõ solum sapientiæ, sed etiã æquitatis & iustitiæ opinionem concitasti, vt te honorificum magni Galliarum consilii, procuratione dignum Henricus rex Christianissimus iudicarit. Nunc itaque in Horatii epistolas commentariorum nostrorum librum primum, voluntatis, & animi erga te mei testem ea animi liberalitate accipe, qua antea iam multos annos me profecutus es.

EPISTOLA.

Quòd si (vt ait Poeta) digna tua mi-
nus est mea pagina laude,
At voluisse fat est: Animum non car-
mina iactò.

Tu modò lætus ades, forsā melio-
ra canemus.

Et vires dabit ipse fauor, dabit ipsa fe-
racem

Spes animum.

Vale.

Datum Lutetiæ in Prælleo Gymna-
sio, Anno à Christo seruatore
nato, M. D. LIII.
Cal. Iulii.

AD DOCTORES SVOS

Ioannis Amaritonis Oſta-
ſtichon.

*Grenetus Latine poſuit fundamina lingua,
Eius me docuit lingua diſerta loqui.*

Dicendi leges didici dicente Taleo:

Et logica per te cognita, Rame, via eſt.

*Adiecit ſophia Philaretus dogmata ſancta,
Naturæ mores hoc reſerante patent.*

*De tantis ſequitur mea ſi quid pagina, ueſtrum eſt.
Quiſque ſuæ, ſi ſit, uendicet artis opus.*

6

DE HORATII SCRIPTIS

ad studiosam iuventutem

Ioannis Amaritonis,

præfatio.

Mnes qui de ingeniis iudicare possunt, studiosi iuvenes, incorruptam quandam latini sermonis integritatē, elegantem & eruditam orationis maiestatem in Horatii scriptis laudant, ingenij dexteritatem admirantur, sententiarum gravitatem probant & amplectuntur: Sed magnam in iisdem scriptis difficultatem & obscuritatem complures item experiuntur: Cuius causas hoc loco vestrae utilitatis gratia breuiter attingā. Vt enim quibus quisque de causis in morbum inciderit nosse, ad eum profligandum, medico non parum confert, sic Horatianæ obscuritatis cognita ratio eius studiosis (vt opinor) plurimum lucis afferet. Cum itaque Horatius vulgi plausum & approbationem contemneret, sibi

PRÆFATIO.

id vnum proposuit, vt doctis & eruditis
satisfaceret, eisque placeret. Sic enim ipse
lib. I. Satyra. IO.

-Neque te vt miretur turba labores
Cōtentus paucis lectoribus. An tua demēs
Vilibus in ludis dictari carmina malis?
Non ego. nam satis est equitem mihi plau-
dere, vt audax

Contemptis aliis explosa Arbuscula dixit.
Men' moueat cimex Pantilius? aut cru-
cier, quòd

Vellicet absentem Demetrius? aut quòd
ineptus

Fannius Hermogenis lædat conuiuia Ti-
gelli?

Plotius, & Varius, Mecænas, Vergiliusq;
Valgius, & probet hæc Octavius opti-
mus, atque

Fuscus, & hæc vtinam Viscorum laudet
vterque.

Ambitione relegata te dicere possum
Pollio, te Messala tuo cum fratre simulque

Vos Bibuli, & Serui, simul his te candide
Furni.

Cōplures alios, doctos ego quos & amicos
Prudens prætereo, quibus, hæc sint qua-
liacumque,

Arridere velim, doliturus si placeant spe
Deterius nostra.

Quamobrem vt ipse 4. Satyra eiusdem li-
bri se à diis fictum fuisse ait, animi raro &
per pauca loquentis. Sic in suis scriptis La-
conicam breuitatem amauit. τὸ δὲ λακονίζειν
(ait Greg. Theolog. ad Nicobulū) ἔστι τὸ ὅτι,

ὁ δὲ οἶει, ὀλίγας συλλαβὰς γράφειν ἀλλὰ περὶ πλείων ὀλίγας.

Laconicè breuitérque loqui non id est, quod
existimas, paucas syllabas scribere, sed de
multis paucas. Horatius igitur multo plu-
ra cogitationi, quàm sermoni tribuens, di-
ctum nimirum sapienti sat esse ratus, sæpe
ex causis efficientibus effecta, & ex effe-
ctis contrà efficientes causas, interdum ex
subiectis adiuncta, & ex adiunctis subie-
cta (quam metonymiam Rhetores dixere)

PRÆFATIO.

significat. Nonnunquam ex parte vna, vel pluribus totum, & ex toto partem (sine- doche Rhetoribus quoque appellatur) intelligendam relinquit. Crebris item pariū, maiorum, minorum, similium, dissimilium, nulla subiecta redditione, comparationibus utitur. Ratiocinationes integras nullas ferè adhibet, sola aut propositione, aut assumptione, aut propositionis, Assumptionisque significatione contentus: Aut si adhibet, non rudi penicillo earum partes depingit, sed ea vnde effici, concludique possint accutè, subtilitèrque differit, interdum recto, mutato nonnunquam ordine: ita vt illum sæpè putes relictà quæstione, quæ nihil ad rem faciant scribere: interdum etiam fit vt Aristotelicam quoque *κρύψιν* sequutus quæstionem nullam proponat, nullā etiam post necessariarum ratiocinationis partium, disputationem cōcludat: sed aliis quibusdā nihil ad institutum pertinentibus interiectis, eam in alium locum differat. Hæ sunt igitur Horatiane ob-

scuritatis causa. Quæres igitur cum tanta sit obscuritas, cur eius lectione tam multi homines delectentur? quia suppeditat ubi eorum pascatur animus. Omnes enim trahimur & ducimur ad cognitionis & scientiæ cupiditatem, in qua excellere (ait Cicero) pulchrum putamus: labi autē, errare, nescire & decipi, & malum & turpe ducimus. Est autē in Horatii scriptis præter, differendi subtilitatem, rerum innumerabilium, antiquitatis, historiæ, virtutum, iuris & legum, naturæ denique utilis & pernecessaria cognitio, qua instructi multi illustres & excellentes nostræ ætatis homines in omni ferè disciplinarum genere, suæ arti lumē attulerunt. Hinc enim Iacob. Faber Stapulensis ethicam, Petrus Ramus logicā, Audomarus Talaus Rhetoricam, Frācisus Duarenus, & Baldvinus iurisprudentiam, Petrus Ronfardus, Ioachimus Bellaius, Ianus Antonius Bai-fius poesim Gallicam magna cum sua lau-

PRÆFATIO.

de, ad communem omnium vtilitatem illustrare. Non ergo temere est quod Horatij versus tam multos non solum delectent sed sine satietate delectent. Est enim ita creber rerum frequentia, ut verborum numerum sententiarum numero cōsequatur. Ita porro verbis aptus, ut nescias utrū res oratione an verba sententiis illustrentur. Quæ cum ita sint, studiosi iuvenes, ne vos obscuritas ab Horatij lectione deterreat hunc legite, ediscite, hunc etiam Nocturna versate manu versate diurna, difficultatē mediocris labor facile superabit, laborem sperata vtilitas subleuabit. Præclarè enim Tibullus.
Spes alit agricolas, spes sulcis credit aratis
Semina, quæ magno fœnore reddat ager.

Argu-

ARGUMENTVM.

Prima Epistola sub Horatii persona, ad Philosophiæ studium adhortatur. Hæc itaque summam quæstio proponatur. Horatius debet philosophiæ incumbere. Argumenta verò, quibus ea disputatur, si separatim spectes, non omnia pondus habent: coniuncta tamen plurimum ad eam concludendam valent. Nam & ludicra sibi iam seni omittenda primum, tum se philosophiæ studio teneri, &, quod longè firmissimum est, à philosophia contra omnes animi morbos, & perturbationes salutaria remedia peti docet. Vnde comparandæ virtutis facilis via præparetur. Postremò finis quidam Philosophiæ eiusdem ferè, atque præcedens argumentum, virtutis adhibetur: ut perturbationum vacuitas, & animorum tranquillitas adsit. Quæ ratio mercatorum & ambitiosorum contentione amplificatur. Sequuntur de-

inceps digressiones duæ, in quibus auari-
tiam & inconstantiam Romanorum acri-
ter insectatur. Hæc summatim: nunc epi-
stolæ particulas sigillatim persequamur
& examinemus.

COMMENTARIORVM

Ioannis Amaritonis In Episto-
las Q. Horatii Flacci
Liber primus.

Epistola prima, ad Meccœnatem.

PRima dicte mihi, summa dicen-
de Camena,
Spectatum satis, & donatũ iam
rude, quæris

Meccœnas, iterũ antiquo me includere ludo.
Non eadem est ætas, nõ mens. Veianius armis
Herculis ad postem fixis latet abditus agro:
Ne populum extrema toties exoret arena.
Est mihi purgatam crebrò qui personet aurẽ:
Solue senescentem maturè sanus equum, ne
Peccet ad extremum ridendus, & ilia ducat.
Nũc itaque & versus, & cætera ludicra pono:
Quid verum atque decens curo, & rogo, &
omnis in hoc sum.

Condo, & compono, quæ mox depromere
possim.

COMMENTARIORVM

Præcipua epistolæ quæstio dissimilitudine primùm in hanc sententiam declaratur: Flaccus ludicra omittere, Philosophiæ autem studio debet incumbere. Protasis verò non solum quæstionis illustrationem, sed vnà etiam scribendorum versuū (ad quos Mecænas Flaccū inuitauerat) exercitationis omissæ probationem continet. Ea igitur adiunctis primùm per similitudinem significatis breuiter declaratur: Deinde iisdem plenius confirmata syllogismo tertij modi primi generis ad hunc modum concluditur:

Omnes senes ludicra debent omittere:

Ego sum senex:

Debeo igitur ludicra omittere.

Prima.

Prima epistolæ ingressio ad conciliandam Mecænatæ beneuolentiam pertinet: & idcirco effecta sua Flaccus laudis Mecænati tributæ commemorationem complexa initio ponit: quod primo opere eum celebrarit: vt Ode. 1. & 20. libri primi, & 17. libri secundi, alijsque locis quamplurimis: & quòd eum in his epistolis celebraturus sit.

Summa.

Summū est (vt ait Cicero in Tusc.) quo nihil sit superius: quo modo ædificiorum fastigia summa dicuntur. Virgil. Aeneidos secundo,

*Ilicet ignis edax, summa ad fastigia vento
Voluitur, exuperant flammæ.*

Et ecloga prima:

*Et iam summa procul villarum culmina fumant:
Inde ergo quia variæ similitudines duci possunt,
variè etiã verba transferuntur. Nã vt summũ edi-
ficij perfectio & absolutio videtur: Sic sumum bo-
nũ dicitur Ciceroni perfectũ & omnibus numeris
absolutum. Et quia summũ in edificio postremum
architecti opus est: summa etiã pro vltima à Flac-
co vsurpatur. Sic Maro æneidos secundo.
Venit summa dies & ineluctabile tempus
Dardaniæ, fuimus Troes, fuit Ilion.*

Camena.

*Metonymia causssæ pro effectu, Camena enim
Latinum musarum nomẽ est, à quibus poëtæ car-
mina inuenta dicunt. Extat Virgilij epigramma
de musarum inuentis, cuius hoc initium:
Carmina Calliope libris heroica mandat.
Itaque pro ipso carmine, Camena ponitur. Casme-
narum autem priscum erat vocabulum ita natum
atque scriptum. Alibi Carmenæ ab eadem origi-
ne sunt declinatæ. In multis enim verbis, in quo
antiqui dicebãt S. postea dicũt. R. vt Ianitos Iani-
tor, melios melior, Quare etiam Casmena Carme-
na: postea extrito. R. Camena factum est, vt ait
Varro libro sexto de lingua Latina.*

Spectatum.

Allegoria, idest, similitudo sine redditione posita, à gladiatoribus sumpta, qui in circo longo tempore spectati & probati dimittebantur, nec in gladiatorium ludum, in quo prius erant exerciti, post missionem includebātur. Res ergo addita redditione sic facilius expēdetur: Vt gladiator in circo diu spectatus & iam rude donatus ludo gladiatorio includeretur. Sic ego iā multis Odarū & epodōn libris editis cognitus & probatus & hoc scribendi genere defunctus ad pristinam & iuuenilem scribendi exercitationem nunc à te reuocor. Sed illud probandum non videtur: nec igitur hoc.

Rude.

Rudis generaliter virgam impolitam significat: id quod vel ex ipso nomine intelligitur. Hic autem pro ea ponitur, qua gladiatores in ludo exercebantur, antequam in verum certamen descenderent. Id quod aperte in fragmento de optimo genere Oratorum Ciceronis locus indicat. Sic enim de Vmbratili Isocratis exercitatione loquitur: Non enim in acie versatur & foro, quasi rudibus eius eludit oratio. Hac autem impetrata virga gladiatores missione donabantur. Cic. phil. 2. Ne tum quidem sequeris: tam bonus gladiator rudem tam citò accepisti? Missionis enim signum erat, Vt ait Porphyrio.

Ludo.

Metonymia adiuncti Ludi pro subiecto loco in quo ludus est, ut apud Cæsarem lib. 1. de bello civili: Gladiatoresque, quos ibi in ludo Cæsar habebat, in forum perductos Lentulus libertati confirmavit. Gladiatorum enim paria seruorum Romani principes in ludo exercebant, quæ inde populo gratificaturi in circum produceret. Ex ludi itaque similitudine carmen significatur, in quo se flaccus tanquam in ludo exercuerat.

Non eadem.

Assumptio ex repugnantibus hîc disputatur: Effluxit illa iuuenilis ætas, qua versus Lyricos scribere solebã, nec rebus iis nunc delectatur animus, quæ me iuuenem recreabant. Ea autem senectutis argumenta esse significat Cornelius Gallus elegia prima

Diuersos diuersa iuuant, non omnibus annis

Omnia conueniunt, res prius apta nocet.

Exultat leuitate puer, grauitate senectus.

Inter vtrumque manens stat iuuenile decus.

Hunc tacitum tristémque decet, fit clarior ille

Letitia & linguæ garrulitate suæ.

Cuncta trahit secum, vertitque volubile tempus:

Nec patitur certa currere quemque rota.

Idem Horatius vltima epistola secundi libri aperius declarat.

COMMENTARIORVM

*Singula de nobis anni prædantur euntes:
Eripuere iocos, Venerem, conuiuia, ludum:
Tendant extorquere poemata.*

Veianius.

Propositio duplici similitudine significatur. Prioris hæc plena sententia est: vt senex gladiator armorum exercitationem deserit: Sic quiuis senex ludicra omittet. Veianius autem nobilis gladiator, post multas palmas, Herculi fundano, vt ait Porphyrio, consecratis armis tandem in agellum se contulit. Hic verò synecdochicos pro quouis gladiatore ponitur. Erat autem Romanis hic mos, vt parua pace emeritus miles arma sua in tholis & postibus templorum suspenderet, & alicui deo dicaret. Id quod Ouidius significat elegia septima lib. 4. trist.

Miles vt emeritus non est satis utilis armis,

Ponit ad antiquos quæ tulit arma lares.

Quem morem in gladiatoribus etiam obseruatum fuisse hic locus indicat, si, quod ait Porphyrio, Veianius gladiatoris nomen sit. Quod si militem significari dicas, res ipsa non minus intelligetur. Illinc enim eiusmodi similitudines frequenter desumuntur, vt in notato Nasonis loco, & apud Propertium lib. 2. eleg. 25.

Miles depositis annosus secubat armis.

Latet abditus agro.

Fuit olim cum veteranis militibus parta victo-
ria, otio frui liceret, & reliquam vitam tranquil-
lè agere. Itaque ad vitæ necessitates ager illis assi-
gnabatur. Cuius rei testis est Cæsaris ad milites o-
ratio, apud Lucanum lib. I.

Conferet exanguis quò se post bella senectus?

Quæ sedes erit emeritis? quæ rura dabuntur?

Quæ noster Veteranus aret?

Id etiam confirmat Octavij factum, qui ex Ma-
cedonia in Italiam reuersus, superatis Bruto &
& Cassio, agros Veteranis diuisit, vt scribit Florus
epito. 125. Eodem itaque modo gladiatoribus seni-
bus & rude donatis agrum victus causa à suis do-
minis assignatum fuisse hic locus indicat, si, vt di-
xi, Veianus gladiatoris nomen sit. Sin minus, res
ex Lucani & Flori locis declaratur.

Ne populum.

Proximæ similitudinis illustratio ex fine: ne
populi, (cuius delectandi causa productus erat)
fidem ad impetrandam à domino missionem in
posterum imploret. Solebant enim longo certami-
ne defessi gladiatores, & multis vulneribus acce-
ptis propemodum confecti, stantes populum roga-

C O M M E N T A R I O R V M

re, ut à domino missionem impetrarent. De hoc hominum genere, Hæc Cicero circiter finem secundæ Tusc. Gladiatores, aut perditii homines, aut barbari quas plagas perferunt? Quomodo illi qui bene instituti sunt, accipere plagam malunt, quàm turpiter vitare? Quàm sæpe apparet nihil eos malle, quàm vel domino satisfacere, vel populo? Mittunt etiam vulneribus confecti ad dominos, qui quærant quid velint, si satisfactum iis sit, se velle decumbere.

Extrema arena.

In extremo septo arena consperso: est hîc metonymia adiuncti pro subiecto.

Est mihi.

Altera similitudo, ex qua propositio quoque significatur: ut senex equus curriculum relinquit: Sic senes homines ludicra & ad hilaritatem comparata debent omittere. Exornatur verò hæc similitudo prosopopœia, cuius præparatio hunc habet sensum: Est qui me diligenter attendentem frequenter moneat.

Maturè.

Opportunè. Metaphora est à fructibus. De huius verbi significatione vide plura apud Gellium, libro 10. cap. 11.

Sanus.

Dum illesus & integris viribus es, nec defici-

ente equo in terram deiectus.

Ne peccet.

*Posterioris similitudinis confirmatio ex fine.
Hanc autem similitudinem Ennius apud Cice-
ronem in Catone Maiore usurpat:*

*Sicut fortis equus spatio qui sæpe supremo
Vicit olympia, nunc senio confectus quiescit.
Et ovidius finem cum similitudine lib. 4. trist. eleg.
7. complexus est.*

Ne cadat & multas palmas inhonestet ademptas:

*Languidus in pratis gramina carpit equus.
Idem eleg. 5. lib. 1. de Ponto:*

*Occidet, ad Circi si quis certamina semper
Non intermissis cursibus ibit equus.*

Ilia ducat.

Virgilius de Eurialo moriente Aeneid. 9.

-Et longis singultibus ilia pulsatur.

*Sunt autem ilia inter coxas & pubem imo ven-
tere posita in homine, ait Celsus, in fine capitis 1.
lib. 4. Ducuntur autem ilia & agitantur tanquam
folliculi, cum equus difficultate respirandi labo-
rat. Pulmones enim, in quibus inest ad haurien-
dum spiritum aptissima raritas, tum se contrahunt
aspirantes, tum in respiratu dilatant: unde fit ut
si aë ex ymo pulsetur, & omnes, quæ huic in ventre
hærent, partes una agitentur. Hic ergo locus hæc
habet sententiam: In cursibus equo sene non esse*

COMMENTARIORVM

utendum, ne cum spiritus deficiat, & in medio curriculo turpiter cadat. Alias illa sunt minuta intestina, quæ à Plinio lactes appellantur in homine & Oue.

Nunc itaque.

Concludit dissimilitudinem, unde præcipua quæstio primum illustratur,

Debeo igitur ludicra omittere.

Versus & ludicra.

Lyricos versus, qui magnam partem ad ludum iocumque, & ad res leues cõparati sunt, intelligit. De quibus idem lib. 1. Carmi. Od. 6.

Nos conuiuia, nos prælia virginum

Sectis in iuvenes vnguibus acrium

Cantamus vacui: siue quid vrimur

Non præter solitum leues.

Vide totam item oden. 12. lib. 2. De quibus hæc etiam in arte poëtica,

Musa dedit fidibus diuos puerosque deorum,

Et pugilem victorem, & equum certamine primũ

Et iuuenum curas, & libera vina referre.

Quid uerum.

Præcipua huius epistolæ quæstio quam initio diximus: Philosophiam autem moralem hoc loco duntaxat intelligit, eamque ex subiecto declarat. hîc etiam verum pro non fucata & adumbrata, sed expressa solidaque virtute vsurpauit. Vt Cic. 1.

offi. Ex quo intelligitur quod verum simplex sincerumque sit id esse naturæ hominis aptissimum.

Decens.

Quid sit quod deceat in factis & dictis de quo Cic. 1. offi. in. 4. honestatis fonte.

Curo & rogo.

Sollicitè & curiosè exquiro.

Omnis.

Id est totus. Transfertur enim à numero ad magnitudinē, ut apud eundē ode vltima lib. 3. Carmi.

*Non omnis moriar, multaque pars mei
Vitabit libitinam.*

Et apud Cæsarem: Gallia est omnis diuisa in partes tres.

Condo & Compono.

Allegoria ab annona & penu domestico, quæ in cella & horreis conduntur, & componuntur primum, deinde in vsum quotidianū depromuntur. Cic. 2. de nat. deor. nec tempestiue demetendi percipiendique fructus neque condendi ac reponendi vlla pecudum scientia est. Et paulo post: neque enim homines murium aut fornicarum causa frumentum condunt. Componere autem est cōgerere. Tibull. eleg. 1. lib. 1.

-ego composito securus aceruo

Dites despiciam, despiciamque famem.

Significat ergo Horat. his continuatis metaphoris,

COMMENTARIORVM

se honestatis praecepta studio & industria quærere, & colligere, animoque percipere: quæ postea in usum conferat & in vita sequatur. Qui finis est Ethicæ. Hæc enim, ut scribit Aristoteles, nicomachion secundo, & θεωρίας ἐνεκα ὅτι ὡς περ αἱ ἄλλαι. & ὅ, ἵν' εἰδῶμεν τί ἐστὶ ἡ ἀρετὴ, σκοπεύμεθα. ἀλλ' ἵνα ἀγαθοὶ γυρόμεθα. ἐπὶ ὧν δὲν αὐτῶν ὄφελος αὐτῆς. Id est, Ethica non contemplationis causa, ut cæteræ philosophiæ partes, comparata est: Non enim de virtute commentamur, ut quid ea sit cognoscamus: sed, ut boni efficiamur: quandoquidem nulla eius esset utilitas. Id quod breuius idem ultimo capite eorundem nicomachion scribit: & δὲ δὴ περὶ ἀρετῆς ἱκανὸν τὸ εἰδέναι, ἀλλ' ἔχειν καὶ χρῆσθαι περὶ τούτων. Non enim virtutem nosse satis est, sed enitendum est ut ipsam habeamus & ea utamur. Vnde præclare Cic. i. offic. Virtutis laus omnis in actione consistit.

*Ac ne fortè roges, quo me duce, quo lare tuter
Nullius addictus iurare in verba magistri,
Quò me cūque rapit tēpestas, deferor hospes:
Nunc agilis fio, & mersor civilibus vndis
Virtutis veræ custos, rigidúsque satelles:
Nunc in Aristippi furtim praecepta relabor,
Et mihi res, non me rebus submittere conor.*

Ac ne fortè.

Prolepsis est, in qua iudicii sui libertatem in philosophando, tacitæ quorundam interrogationi

respondens effectis declarat, seque academicam philosophandi libertatem sequuturum profitetur. De qua Cicero in præfatione. 2. offi. multa, ad hunc autem locum maximè accommodatè, initio primæ Tusculanæ: Sed defendat quidem quod quisque sentit, sunt enim iudicia libera: nos institutum tenebimus, nullisque vnius disciplinæ legibus astricti, quibus in philosophia necessariò pareamus, quid in quaq; re sit maximè probabile semper requiremus.

Quo me duce.

Idest cuius magistri tanquam ducis autoritate nitar. Metaphora bellica.

Lare.

Lar, deus familiaris Romanis habebatur. Plautus in prolego aululariæ.

Ego Lar sum familiaris ex hac familia,
Vnde exeuntem me aspexistis. Hanc domum
Iam multot annos est cum possideo, & cælo.

Per metonymiam vero possessoris pro re possessa proque domo Sallustius usurpavit in historia Catilinæ: illos binas haud amplius domos continuare, nobis larem familiarem, nusquam ullum esse. Hinc etiam fit ut pro schola ponatur: unde demum secta ea significetur, quæ ibi philosophata sit. Vel lar deus metaphoricus pro magistro quemadmodum dux ponitur.

COMMENTARIORVM

Addictus.

Dicere pro dicare positum, notat nonius hoc Maronis hemistichio:

-Iunoni infernae dictus sacer.

Quare addictus compositum, idem erit quod deo-
tus, destinatus, consecratus, ut apud Cicer. Tusc. 2.
Nosq; ipsos refelli, redarguique patiamur, Quod
ij fuerunt animo iniquo, qui certis quibusdam de-
stinatisque sententiis quasi addicti & consecrati
sunt, eaque necessitate constricti, ut etiam quae
non probare soleant, ea cogantur constantiae caus-
sa defendere.

Iurare in verba.

Metaphora à sacramento militari, ubi cum mi-
lites iuramento obligabantur, ea se facturos iura-
bant, quae tunc Imperator certis verbis proponebat.

Rapit tempestas.

Allegoria à nauticantibus, qui tempestatibus a-
eti in varias regiones deferuntur. Sic enim propriè
de se & Troianis in Lybiã appulsis Aeneas apud
Maronem loquitur Aeneidos primo.

Nos Troia antiqua (si vestras fortè per auras
Troiae nomen iit) diuersa per æquora vectos
Fortè sua Lybicus tempestas appulit oris.

Vnde significat Horatius se vim & momenta ra-
tionis in rebus ponderandis & æstimandis sequu-
turum.

-Hospes.

Hospes.

Id est, tandiu illic futurus, quādiu ratio patietur.

Nunc agilis.

*Proximi loci ex effectis illustratio, quòd modò
se Stoicum, modò Cyrenaicum præstet.*

Agilis fio.

*Definitio Stoici ex effectis. Stoicus enim sum-
mū bonum statuens, non in fucata & adumbrata
atque ociosa, qualem sibi proponunt Epicurei: Sed
vera solidaque virtute, id est, actiuosa, reipublicæ
administrationem studiose amplectitur: Porro au-
tem agilis & gnauus geminata, & idem signifi-
cantia remisso opponuntur epist. 18.*

*Oderunt hilarem tristes, tristēque iocosi,
Sedatum celerēs, agilem gnauūque remissi.*

Merfor ciuilibus.

*Allegoria nautica, ex qua Reipub. fluctuans
& periculosa administratio significatur.*

Nunc in Aristippi.

*Cyrēnaici ex effectis definitio, quòd Aristippi
instituta de voluptate sectetur. Ab Aristippo (ait
Cic. 3. de orat. ad Qu. frat.) quem illæ magis volu-
ptariæ disputationes delectarunt, Cyrenaica philo-
sophia manauit, quam ille & eius posteri simpli-
citer defenderāt, ij qui nunc voluptate omnia me-
tiuntur.*

Præcepta.

*De Aristippi præceptis & institutis, lege Laër-
tius*

COMMENTARIORVM

tium, lib. 2. in eius vita. Naturaliū nanq; rerū in-
 quisitionem propter obscuritatem contempsit, Lo-
 gicam propter eius magnam vtilitatem retinuit.
 De Ethica præcipuè philosophatus est. Filiā A-
 retam sæpe monebat, vt quod nimium esset con-
 temneret. Summum bonum lenem motum ad sen-
 sum emanantē definiuit: propterea ευθυμία id est,
 animi securitatem & tranquillitatem maximè
 amplexatus est, eamque singulariter commenda-
 uit. Quæ de re sic Aelianus libr. 14. cap. sexto:
 Πάνυ σφόδρα ἐρρώμενως ἐώκει λέγειν ὁ ἀείσιππος, παρελ-
 γῶν μὴ τῇ τοῖς παρελθοῦσιν ἐπιχάμειν, μήτε τῶν ἐπιόν-
 των προχάμειν. ευθυμίας γὰρ δείγμα τὸ τοῦτο, καὶ ἰλεὺς δια-
 νοίας ἀπὸ δειξίς. προσέταλτε ὃ ἐφ' ἡμέραν τὴν γράμην
 ἔχειν καὶ οὐ πάλιν τῆς ἡμέρας ἐπ' ἐκείνῳ τῷ μέρει καθ' ὃ
 ἕκαστος ἢ περὶ τί, ἢ ἐννοεῖ. μόνον γὰρ ἔφασκεν ἡμέτερον
 εἶναι τὸ παρὸν, μήτε δὲ τὸ φθάνον, μήτε τὸ προσδοκώμενον.
 τὸ μὲν γὰρ ἀπολωλέναι, τὸ δὲ ἀδύλον εἶναι, εἴωρ' ἔσαι.
 Id est, fortiter admodum Aristippus dicere sole-
 bat, cū adhortaretur, vt neque res præteritas cu-
 ra sequeretur, neque præsentis antegrederetur: Id
 enim esse securitatis & tranquillitatis animi iu-
 diciū, & hilaritatis argumentum. Præcipiebat
 verò, vt ad diem præsentem animum adiungere-
 mus, ad eamque rursus diei partem, in qua quisque
 quippiam vel ageret, vel cogitaret. Solū enim id
 quod adest, nostrum esse dicebat, non autem quod
 antegressum est, neque quod expectatur. Illud e-
 nim periisse, hoc verò, an futurum sit, incertum es-

se. De Aristippo plura dicemus in epist. 17.

Et mihi Res.

Animi libertatem in prolepseos subiectione positam, & iam partibus illustratam generalibus effectis concludit quæ ἐπαρόδιᾳ exornata dissimilitudine amplificantur: non me rebus, sed mihi res submitto. Sapientis enim proprium est (ait Cic. 5. tusc.) Omnia ad suum arbitrium referre, suis stare iudiciis.

Vt nox longa, quibus mētitur amica, diēsque Lōga videtur opus debētibus: vt piger annus Pupillis, quos dura premit custodia matrum: Sic mihi tarda fluunt, ingrataque tempora, quæ spem Consiliūmque morantur agendi gnauiter, id quod Aequè pauperibus prodest, locupletib' æquè: Aequè neglectū pueris, senib'usque nocebit. Restat vt his ego me ipse regam, solérque elementis.

Vt nox.

Secundum argumentum tractandæ philosophiæ ex adiunctis, quòd eius magno teneatur desiderio ratiocinatio propositione addita sic perficietur.

Quicumque philosophiæ studio tenentur, ei debent incumbere.

COMMENTARIORVM

Ego verò philosophiæ desyderio teneor.
Debeo itaque philosophiæ incumbere.

Assumptio trium similium collatione illustrata præcedit. Quorum primum est: Vt amatores ab amica noctem pollicita elusi noctem quàm celerimè effluere cupiunt, dieique magno desyderio tenentur: Sic ego philosophiæ.

Diésque Longa.

Simile secundum: Vt mercenarij qui suam in diem operam locarunt eius finem exoptant: Sic ego philosophiæ desyderio teneor.

Vt piger.

Simile tertium: Vt pupilli tutelæ suæ finem desyderant. Sic ego philosophiæ desyderio teneor. Piger autem, sumpta ab animantibus tardè gradientibus metaphora, pro longo ponitur. Sic propriè idem epist. 14. usurpat.

Optat ephyppia bos piger.

Pupillis.

Pupillus is est, qui cum impubes est, desit in patris potestate esse, aut morte, aut emancipatione, ait Pomponius vltimo pandectarum lib. de verb. obli. re. signi. in. l. Pupillus. Cic. pro Q. Rosc. Pupillum fraudare, qui in tutelam peruenit. Aliquando tamen pro impubere generaliter ponitur, vt in l. vltima. de verb. oblig. 7. Vt apud Horatiū epist. 1. lib. 2.

*Non fraudem socio, puero non cogitat ullam
Pupillo.*

*Pupillum vero, pupillamve, cum puberes esse co-
pissent, ius à tutela liberabat: pubertatem autem ve-
teres non solum ex annis, sed etiam ex habitu cor-
poris in masculis aestimari volebant. quam postea
exacto decimoquarto anno Iustinianus definiuit,
in foeminis duodecimo. Instit. lib. 1. Tit. 22. He-
siodus autem lib. 2. operum & dierum. 14. annum, in mu-
liere, initium pubertatis Græcis fuisse significat.*

Sic mihi.

*Superiorum similitudinum redditio, qua assumptio-
nis sententia significatur: Sic ego percipio illud
tempus aduenire, quo liceat philosophiam tractare.*

Spem Consiliumque agendi.

*Id est speratum, & capto consilio propositum
studium retardant, quod omnibus æquè prodest.*

Id quod.

*Definitio quædam philosophiæ ex duobus ef-
fectis, paribus amplificatis.*

Æquè.

*Hoc verbum in principio, & in fine versus
positum epanalepsim facit.*

Æquè neglectum.

*Proximorum effectorum illustratio ex aliis duo-
bus effectis paribus similiter illustratis: Eius ge-
neris argumenti vim hoc generali axioma Ci-*

COMMENTARIORVM

cero Aristotelem sequutus æstimat. Contrariorum contraria sunt consequentia. Probat ergo retentum philosophiæ studiū omnibus pariter prodesse, quia idem neglectum omnibus pariter noceat. Efficit autem verbum (æquè) in fine superioris & principio huius versus positum ἀναδιπλωσιν.

Restat.

Assumptio adhuc disputata est. Hic vero conclusio in hanc sententiam continetur. Restat igitur, ut præceptis institutisque philosophiæ vitam ipse meam Regam, eamque iam multis calamitatibus, quæ homini quotidie imminet, affectam, tristem atque mœstam consoler & reficiam.

Elementis.

Elementa propriè principia & rerum initia significant, materiam & formam: Prima itē corpora, quæ Græcis στοιχεῖα dicuntur. Cic. in fragmento Acad. Ergo illa initia, & ut è Græco vertam, elementa dicuntur, ex quibus aër & ignis mouendi vim habet. hic autē per metaphorā γαλαξίας philosophiæ præcepta significantur, quæ sunt tanquam actionum & officiorum recteque viuendi principia & elementa.

Nō possis oculo quantū cōtendere Lynceus,
Non tamen idcirco cōtemnas lippus inungi:
Nec, quia desperes inuicti mēbra Glyconis,
Nodosa corpus nolis prohibere chiragra.
Est quodam prodire tenus, si non datur vltra.

Non possis.

Tacite obiectionis refutatio ex contradictione. Obiiciat ergo aliquis Flacco eius à philosophiæ studio deterrendi causa: Cum non sis in Philosophiæ summus futurus, est tibi philosophiæ studium cōtemnendum. Tum Horatius, non quia summus non sum futurus, idcirco mihi philosophiæ studiū contemnendum & deserendum videtur. Nec verò ista pingui quadam minerva nominatim posita est, sed duplici similitudine acutè significata contradicens responsio. prioris hæc vis est, ut, non quia tam perspicax, atque Lynceus futurus nō es: idcirco collyria, & salutaria remedia contemnas: Sic, Non quia summus non sum futurus, &c.

Quantum.

Non possis tantum oculo contendere, quantum Lynceus. Dixit autem oculo contendere, pro acutè & subtiliter videre: Vt Cicero, voce contendere, pro clamare, in oratione pro Ligario: Quantum potero, voce contendam, ut hoc populus Romanus exaudiat.

Lynceus.

Lynceus Apharei (ut Orpheus in Argonauticis, Pyndarus Ode 10. Nemeorum, Apollonius primo Argonauticon scripsere, unde Naso Metamorph. 8.

- & proles Aphareia Lynceus)

C iij

COMMENTARIORVM

Et *Arenæ* filius vt *Pherecidem*, vel *Polydoræ*
vt *Pysandrum*, vel *Laocoossæ* vt *Theocritum* *A-*
polloni *Græcus* *Scholiastes* voluisse scribit. Is in-
ter *Argonautas* ab *Orpheo* numeratus, & perspi-
cacitatis laude celebratus fuit,

Λυγκεύςθ', ὅς τήλιστα δι' αἰθέρος ἠδὲ θαλάσσης

Βένθεα, καὶ πλουτῆος ἑσποχθονίοιο βέρεθρα

Μοῦνος ἀπ' ἀνθρώπων δεινοῖσιν ὁπώπееν ὁσσοῖς

Id est,

Quique procul longè trās æthera, trās mare *Lynceus*

Et subter Plutum, terræque barathra profunda

Solus in humanis visu penetrauit acuto.

Illam autem trans æthera videndi famam ex A-
strologiæ cognitione, & cœlestium rerum observa-
tione ortam esse arbitror. Scribit enim Plinius, ca.
17. li. 2. eum nouissimam primamque Lunam ea-
dem die in arietis signo (quod paucis mortalium
contigit) conspexisse. Quod autem terræ barathra
visu penetrasse dicitur, hoc non minus quàm illud
fabulosum: Fabulæ tamen occasio hæc fuit. Pri-
mus enim fodinas reperit, & metalla ex terræ vi-
sceribus eruit, vt vult Lycophronis interpretes. De
quo Palefatus: Lynceus (ait), æs argentum, cæ-
teraq; metalla inquirere cœpit. Cùm enim lucer-
nas secum intra terræ penetralia circumferret, &
eas ibidem fortè relinqueret, ac sursum æ ipse fer-
rūmque reportaret: homines qui id videre consue-

uerāt, dicebant Lynceum in subterraneis locis vi-
dere, ob idque argentum inde sursum afferre. Ita-
que Pyndarus Oda 10. Nemeorum:

- κείνου γὰρ ἐπιχθονίων

πάντων γένετ' ὀξύτατον

ὄμμα. id est,

- Illius enim mortalium

Omniū erat acutissimus

Oculus.

Ex hac autem specie synecdochicōs genus perspi-
caciū & acutē cernentiū intelligi potest. De qui-
bus Plinius libri 7. cap. 20. Solinus cap. 6. Vale-
rius lib. 1. cap. de miraculis, ubi Strabo à quibus-
dam falsò Lynceus esse putatur. Hic enim vnus
ex Argonautis ante bellum Troianum: Strabo au-
tem tempore bellorum Punicorum vixit.

Nec quia desperes.

Secundum simile: quemadmodum non quia
vim & firmitatem Athletæ fortissimi non sis ha-
biturus, idcirco corpus ita negligas, vt ab eo mor-
bos non repellas: sic non quia summus non es futu-
rus, ideo Philosophia tibi est contemnenda.

Membra.

Metonymia subiecti pro adiuncta firmitate
& robore.

Glyconis.

Athletæ fortissimi nomen est, ait Acron, ex

COMMENTARIORVM

hac autem specie genus synecdochicos intelligitur.

Nodosa chiragra.

Chiragra dolor manuum, ut podagra pedum: de qua Celsus lib. 2. cap. 7. & lib. 4. cap. ultimo. Nodosa verò dicitur, quòd in articulis & nodis manuum inhereat: qua de causa etiam nodosam podagram appellat Ovidius elegia quarta lib. 1. de Ponto.

Tollere nodosam nescit medicina podagram.

Prohibere.

Repellere à tuo corpore chiragram, Corpus à chiragra defendere & liberare. Usitata eclipsis est præpositionis à, ut apud Cic. pro lege Manilia: Erit igitur humanitatis vestre magnum eorum civium numerum calamitate prohibere. Integra autem oratio paulò post apud eundem reperitur. A quo periculo prohibete rempublicam.

Est quodam.

Similitudinum, vel redditionis inde significata: confirmatio ex repugnantibus, viatorum similitudine disputatis: Ut in faciendo itinere, quodam tenus viatoribus progredi licet, etiam si non possint ultra: sic in studio sapietiae progressus aliquos facere licet, etiam si finis, & perfectio hominibus negata sit.

Quodam tenus.

Sic ferè Cicero pro Deiotaro: Tauro tenus regnare iussus est.

Feruet auaritia, miseróque cupidine pectus?
Sunt verba & voces, quibus hunc lenire dolorem

Possis, & magnam morbi deponere partem.
Laudis amore tumes? sūt certa piacula, quæ te
Ter purè lecto poterunt recreare libello.
Inuidus, iracundus, iners, vinosus, amator?
Nemo adeo ferus est, vt non mitescere possit,
Si modo culturæ patientem cōmodet aurem.
Virtus est vitium fugere, & sapientia prima
Stultitia caruisse.

Feruet.

Quæstionis principis argumentum tertium ex effectis: quòd animi vitiis Philosophia medeatur. Cic. Tuscul. 2. Efficit hoc philosophia, medetur animis, inanes sollicitudines detrahit, cupiditatibus liberat, pellit timores. Totum autem suis partibus disputatur. quarum prima est auaritia. Feruet autē ab aquis translatum est, quæ cum ebulliunt, propriè feruere dicuntur. Cic. actione prima in Verrem. Aqua feruenti perfunditur. Ex hac autem similitudine feruere significat duci, commoueri, & perturbari. Vt apud Ciceronē pro Quintio: feruet ferturque auaritia.

COMMENTARIORVM

Miseróque cupidine.

Auaritiam nominatim positam ex genere & effectis describit, licet nō propriè. Est enim auaritia cupido miseros efficiens homines. Nam miser cupido per metonymiam dicitur, quia miserū reddat animū, eo quòd insaturabilis sit: id quod post longā disputationē idē Flaccus. Satyra. 1. lib. 1. significat.

Inde fit, vt rarò, qui se vixisse beatum

Dicat, & exacto contentus tempore vitæ

Cædat, vt conuiua satur, reperire queamus.

In quibusdam autem codicibus (misera) legitur, quod quidem etsi Latinum est non tamen Horatianum videtur. Sequutus itaque victorinū codicē manuscriptū (misero) lego. In hoc enim autore cupido masculinum esse solet, vt Ode. 24. lib. 3.

Eradenda cupidinis

Praui sunt elementa.

& Ode. 16. eiusdē lib.

Contracto cupidine:

Nec vsquam foemininum animaduerti.

Pectus.

Animus. ex subiecto enim, id est cōtinente, cōtentum significatur per metonymiā. Animi enim sedes quorundā Philosophorū sententia, vt Parmenidis & Epicuri, est in pectore. Plutarchus lib. 4. cap. 5. de placitis philosophorum.

Verba & voces.

Geminata & idē significantia, ex quibus per

metonymiam subiecta præcepta & monita verbis
 & vocibus designata intelliguntur: Cuiusmodi
 sunt apud Platonem, Xenophōtem & alios philo-
 sophos: Ut apud Ciceronem illud. i. offic. Pecuniæ
 fugiēda cupiditas, nihil enim tam angusti animi,
 tanque parui, quàm amare dimitias, nihil hone-
 stius magnificentiusq; , quàm pecuniam contem-
 nere, si nō habeas: si habeas, ad beneficētiā libera-
 litatēmq; cōferre: & illud Salustij in Catilinæ hi-
 storia: Avaritia pecuniæ studiū habet, quā nemo
 sapiēs concupiuit. Ea quasi venenis malis imbuta,
 corpus animūmq; virilē effeminat, sēper infinita
 atq; insatiabilis neq; copia neq; inopia minuitur.

Lenire dolorem.

Metaphora à fomentis chirurgorum sum-
 pta, quibus læsi corporis dolor leniri dicitur. signi-
 ficat igitur avaritiam extenuari & minui, vel
 potius tolli præceptis philosophicis. Dolorē autem
 pro cupiditate animi dixit per metaphoram.

Morbi.

Hac metaphora Stoici animi perturbationes si-
 gnificarunt. Sic enim Cic. Tuscul. 3. A. Vide-
 tur mihi cadere in sapientem ægritudo. M. Re-
 liquæ quoque perturbationes animi, formidines,
 libidines iracundiæ. Hæc enim ferè sunt eius-
 modi, quæ Græci (hos postea Stoicos fuisse dicit)
 πάθη appellant: ego poteram morbos, & id verbum

COMMENTARIORVM

esset è verbo: sed in consuetudinem nostram non caderet. Nam misereri, inuidere, gestire, letari hæc omnia morbos Græci appellant motus animi rationi non obtemperantes: Nos autem hos eosdem motus concitati animi rectè, vt opinor, perturbationes dixerimus: morbos autem non satis vsitate & paulo post. At morbi perniciosiores pluresque sunt animi quàm corporis. Vide plura toto fere lib

Laudis amore tumes.

Periphrasis ambitionis ex genere subiecto quæ & effectis: est enim ambitio amor seu cupiditas laudis & honoris elatos homines efficiens. Tumere autem inflati corporis proprium est, vnde elatio animi, per similitudinem, significatur.

Piacula.

Piacula sunt propriè piamina, purgamina, lustrationes & purgationes religionis Græcorum & Romanorum, quæ vel aquæ aspersione, vel hostiæ mactatione ad scelerum expiationem fieri solebant. De quibus Ouid. 2. fast.

Omne nefas omnemque mali purgamine causam

Credebant nostri tollere posse senes.

Græcia principium moris fuit: illa nocentes

Impia lustratos ponere facta putat.

Actoridem Peleus, ipsum quoque Pelea Phoci

Cæde per Aemonias soluit Acastus aquas.

Veſtam frenatis per inane draconibus Aegæus

Credulus immerita phasida fouitope.

Amphiaraiides Naupacteo Acheloo,

Solve nefas, dixit, soluit & ille nefas.

Ah nimium faciles qui tristia crimina cedis

Flumineae tolli posse putatis aqua.

Inde ergo per similitudinem præcepta & admonitiones philosophicæ significantur, quibus ambitio quasi purgatur. Cuiusmodi illa Ciceronis est. i. offi. Cauenda est etiã gloriæ cupiditas: eripit enim libertatem, pro qua magnanimis viris omnis debet esse contentio.

Ter.

Alludit ad expiationum & lustrationum morem. Nam cum in sacris omnibus vt scribit Aristoteles lib. i. de Cælo cap. i. tum maxime in lustrationibus ternarium numerum veteres usurparunt. Hinc illud Virgilij Ecloga 8.

-numero Deus impare gaudet.

& 6. Aeneidos.

Idem ter socios pura circum tulit vnda,

Spargens rore leui & ramo fœlicis oliuæ,

Lustrauitque viros.

Hoc tamẽ loco ternarius numerus, qui certus est, pro incerto per synecdochen poni potest.

Purè.

Mente pura & ab omni perturbatione vacua, quam nisi adhibueris frustra laborabis. Nullum

COMMENTARIORVM

enim Philosophiæ præcepta inuitū & repugnātem cogunt, sed sponte sequentem ducunt.

Recreare.

Recreare est, quod prius creatum & factum, sed iam labefactatum est, restaurare, restituere, & reficere. Et ad ea pertinere videtur, quæ machinis & molitione constant. Cic. in epist. ad Qu. fratrem: Complures dirutas ac penè desertas vrbes per te esse recreatas. Inde tamen ad recuperatam corporis & animi sanitatem aptissimè transfertur.

Libello.

Metonymia subiecti pro adiuncta scriptura.

Inuidus.

Eclypsis verbi(es) vt in sequentibus.

Iracundus.

Vltionis & vindictæ cupidus: Est enim iracundia vlciscendi libido. Cic. Tusc. 3.

Iners.

Iners propriè eum, qui artibus caret, significat. Cic. 2. de Finibus. Sed lustremus animo, non has maximas artes, quibus qui carebant, inertes à maioribus nominabantur. Hic autem ex effectis inertie, causam ipsam significat. Iners enim esse solet quisquis ignauus & laboris fugitans est. Erit ergo iners idem quod segnis, ignauus & piger.

Vinosus, amator.

Intemperans in percipiendis voluptatibus &
Veneris

Veneris & potus & aliis. Ex his enim partibus voluptatum & intemperantiæ genus omne synecdochicos significatur.

Ferus.

Allegoria à bestiis feris & immansuetis, ei aptè accommodata, qui, propter peruersos animi mores, hominis ad virtutem nati exuisse naturam videtur. Is enim cū resipiscit, & deposito vitio virtutem amplectitur, feros & ab homine alienos mores deserit, & quasi mitescit, fitque mansuetus & humanus.

Si modo.

Si doctrinam de moribus non aspernabitur, sed eam lubenter amplectetur. Cic. 3. Tusc. Illud quidē sic habeto (nisi sanatus animus sit) Quod sine philosophia fieri non potest, finē miseriarum nullū fore. Quamobrem quoniam occœpimus, tradamus nos ei curandos, sanabimur si volemus. Hic autē locus Polemonis exemplo planius intelligetur: quod plenissimè descriptum est apud Valeriū lib. 6. cap. 11. Et apud Laertium li. 4. in vita Polemonis. huius meminit Flaccus noster satyr. 3. lib. 2.

— Quæro faciasne quod olim
Mutatus Polemon? Ponas insignia morbi
Fasciolas, cubitale, focalia: potus vtille
Dicitur ex collo furtim carpsisse coronas,
Postquam est impransi correptus voce magistri?

D

COMMENTARIORVM Culturæ.

*Cultura Agrorum propria est, ut apud Flaccum
Od. 24. lib. 3. carm.*

Nec cultura placet longior annua.

Hinc autem per similitudinem translatum, philosophiam, quæ id animis nostris est, quod cultura agris, significat. Cic. 2. Tusc. Ut ager quamvis fertilis sine cultura fructuosus esse non potest: Sic sine doctrina animus. ita est utraq; res una sine altera debilis. Cultura autem animi philosophia est, quæ extrahit vitia radicitus, & preparat animos ad satus accipiendos, eaque mandat his, & (ut ita dicam) serit, quæ adulta fructus uberrimos ferat.

Patientem commodet aurem.

Patienter audiat, non offendatur honestis admonitionibus, ad intelligenda philosophiæ præcepta studium & operam ponat, eisque pareat. Hæc enim philosophiæ vis etsi non idem potest apud omnes: tamen valet multum, cum est idoneam complexa naturam. Cic. 2. Tusc. Est autem hîc insignis & poëtica metonymiæ species notanda, qua, ex causis adiuuantibus & administris cogitationis, intelligentiæ atque mentis, mentem ipsam eiusque intelligendi & obsequendi munus significat.

Virtus.

Tertij argumenti amplificatio ex effectis: quod virtus vitiorum fuga sit, idest, viam ad virtutem

muniat & præparet. Non enim simpliciter virtus est. Aliud est enim vitiis carere, aliud virtute præditum esse. Itaque progressio ad virtutem hîc significatur: id quod sequens oratio declarat.

Sapientia prima.

Idest, carere stultitia est sapientiæ principium. Non enim hîc absoluta consummataque sapientia significatur.

-vides, quæ maxima credis

Esse mala, exiguum censum, turpémque repulsam

Quanto devites animi, capitísque labore?

Impiger extremos curris mercator ad Indos

Per mare pauperiæ fugiēs, per saxa, per ignes:

Ne cures ea, quæ stultè miraris, & optas:

Discere, & audire, & meliori credere non vis?

Quis circum pagos, & circum cōpita pugnax

Magna coronari contemnat olympia, cui spes,

Cui sit conditio dulcis sine pulvere palmæ?

Vides.

Quartum argumentum ex fine maiorum collatione amplificato: labores & pericula subis, ut paupertatem & dedecus fugias: Quanto magis philosophiæ incumbendum tibi est, ut perturbationibus careas? Exornatur autem hæc comparatio apostrophe.

COMMENTARIORVM

Quæ maxima.

Paupertas & infamia, ex opinione vulgi, maxima mala sunt. Vulgus enim in contrariis opibus & honoribus summum bonum collocat, ut scribit Aristoteles lib. 1. ad Nicomachum, cap. 4. & Tullius Paradoxo primo docet.

Turpémque repulsam.

Aedilitiam, Tribunitiam, Consularem, aut aliam denique in magistratum petitione. Turpis autem appellatur, quia quasi ignominia aut infamia timetur, ait Cicero 1. officiorum.

Animi capitísque.

Id est, animi & corporis contentione. Ex capite enim præcipua totius corporis parte, totum corpus per synecdochen intelligitur.

Impiger.

Comparisonis prior pars effectus declaratur: per varia pericula & difficultates, mercator ad extremas orbis partes comeat. Ex vna enim orbis parte, reliquæ significantur.

Per mare.

Nauigatione.

Per saxa.

Per scopulos maris, quibus naues frequenter aliduntur, & naufragium mercatores faciunt.

Per ignes.

Per loca calida: Significatur enim zona torri-

dæ calor. Hunc autem totum locum idem planius declarat ode 24. lib. 3.

—neque feruidis

Pars inclusa caloribus

Mundi, nec Boreæ finitimum latus,

Durateque solo niues mercatores abigunt:

horrida callidi

Vincunt æquora nauitæ.

Magnum pauperies opprobrium iubet

Quiduis & facere & pati.

Ne cures.

Redditio comparationis, in qua finis primum, deinde princeps quæstio cum interrogatione ponitur. Ut sis tranquillo animo, & omni habendi cupiditate vacuo, non existimabis tibi philosophiam comparandam?

Quæ stultè miraris.

Bona fortunæ, amplissima imperia, opes, magistratus, & honores. De quibus Cicero Paradoxo primo.

Discere & audire.

ὑστερον ἄετέρον. Prius enim, audimus deinde discimus. Ex sensibus enim haustā esse rerū cognitionem, & inde in animis impressam esse notitiam contendunt Peripatetici.

Quis circum.

Subiectio, in qua proxima interrogationi re-

D iij

COMMENTARIORVM

spondet. Cur autem à multis derelicta sit philosophia efficientem causam, laborem & difficultatem similitudine significat. Locus hic breuitate subobscurus est, sed integra ratiocinatione, licet inconstanti, intelligetur.

Quemadmodum nullus athleta tam vilis & abiectus est, ut olympicam coronam, si ei absque labore offeratur, recuset: Ita Philosophiam, si absque labore parabilis esset, nemo desereret.

Sed ut corona sine labore non datur:

Nam ut scribit Aristoteles primi ad Nicomachum, cap. 8. Ὀλυμπίασιν οἱ καλλίστοι καὶ ἰσχυρότατοι σεφάγουνται, ἀλλ' οἱ ἀγωνιζόμενοι, Id est, in Olympiis non formosissimi & fortissimi coronantur, sed qui decertant.

Ita nec philosophia sine labore parabilis est. Præclare enim Flaccus in arte:

Qui studet optatam cursu contingere metam,
Multa tulit, fecitque puer, sudauit, & alsit,
Abstinet Venere & vino: qui Pythia cantat
Tibicen didicit prius, extimuitq; magistrum.
Et satyr. 9. lib. 1.

-nil sine magno

Vita labore dedit mortalibus.

Itaque labore territi permulti philosophiam deserunt. Hinc igitur clarius elucet Flacci sententia, quæ obscura tantum propositionis significatione,

quasi per ænigma, proposita videtur.

Magna.

Repete ex proximo versu coniunctionē (circum)
vel intellige desiderari per eclipsim præpositionē
(ad) vel aliam. Puluere.

Sine labore. Is enim ex adiunctis consequen-
tibus significatur. Palmæ.

Ex adiuncto victoriæ præmio victoria signifi-
catur. Hic autē locus antiquitatis cognitionem re-
quirit, cuius nonnullis fortasse Hor. ignarus videri
possit. Quatuor enim in Græcia sacra certamina
fuisse, Olympia, Pythia, Isthmia & Nemea: &
Olympiorū victores oleastro, Pythiorū lauro, Isth-
miorū Pinu vel apio arido, Nemeorū denique a-
pio viridi coronari solitos nemo nescit: mirum ita-
que cuiquam videri poterit, cur Olympionicis pal-
mam hoc loco Flaccus tribuerit. Intelligendum
autem est duo præmiorum genera victoribus da-
ta fuisse: Vnum quod erat singulorum certaminū
propriū, Alterū quod erat cōmune omnīū, &
propria illa esse quæ dicta sunt: cōmune autē om-
niū præmiū palmā esse: quā in manu dextra vi-
ctores gestabant. Id tamen si nullus grammaticorū
quod sciam, notauerit: Veterum tamen testimoniis
& locorum multorum coniecturis ita esse videbi-
tur. Pausanias in Arcadicis: victores utique cūcti
vbique locorum palmam manu præferunt & pau

C O M M E N T A R I O R V M

lo ante: *Alteri pilæ Iasius insistit. Læua equum detinens, dextra palmæ ramum ferens: Is equo in Olympia dicitur vicisse, quo primum tēpore Thebanus Hercules Olympiorum cōuentum instituit. Vitruuius lib. 9. nobilibus athletis, qui Olympia, Pythia, Isthmia, Nemea vicissent, Græcorum maiores ita magnos honores instituerunt, vt hi non modò in conuentu stantes cum palma & corona ferant laudes, sed etiam cū reuertantur in suas ciuitates cum victoria triumphantes quadrigis in mœnia & in patrias inuehantur, & que repub. perpetua vita constitutis vectigalibus fruantur. Id etiam Plutar. aperte docet συµποσιακῶν li. 8. Quæst. 4. Morem verò victoribus tradendæ palmæ Pausanias in Arcadicis describit: Eius rei (ait) huiusmodi traditur initium fuisse. Thesē aiunt è Creta reducem Deli ludos fecisse victoresque palma coronasse. Idem ferè Plutarchus in loco prius notato. De palma item vide Gell. cap. 6. lib. 3. Quantus autem honos is esset apud Græcos, declarat ex Vitruuio citatus locus, & Cic. in orat. pro Flacc. *Acinas pugil Olympionices, quod est apud Græcos propè maius & gloriosius, quàm Romæ triumphasse. Vide præterea Isocratis orationem de iugo equorum.**

Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.
O ciues ciues. quærenda pecunia primum est:

Virtus post nummos. hæc Ianus summus ab
imo

Perdocet: hæc recinunt iuvenes dictata, se-
nèque

Læuo suspensi loculos, tabulamque lacerto.

Vilius.

*Digreditur in suorum temporum auaritiam, quæ
ex effectis dissimilitudine illustratis ostendit. Li-
cet diuitiis melior sit virtus: diuitias tamen virtu-
ti Romani anteponunt.*

Ciues.

*ΑΥΤΑΠΟΔΟΣΙΣ dissimilitudinis epistrophe & epi-
zeuxi exornata.*

Quærenda.

*In diuitiis prius quàm in virtute, contra quàm
decet, studium & operam ponendam arbitramini.
Plato enim lib. 1. & 5. de leg. primum virtutis, se-
cundum sanitatis, tertium diuitiarum studium es-
se scribit.*

Pecunia.

*Pecunia à pecu (ait Varro.) lib. 4. de ling. lat.
dicitur quòd in pecore pecunia tū cōsistebat pasto-
ribus: primæ enim diuitiæ fuerunt in pccore, quod
apertè significat Lucretius lib. 5.*

Condere cœperunt vrbes, arcemque locare

Præsidium reges ipsi sibi perfugiúmque:

Et pecudes & agros diuisère atque dedère,

COMMENTARIORVM

Pro facie cuiusque & viribus ingenioque.

Posterior res inuenta est aurumque repertum. Postea numi, pecuniæ nomine, quod cæteris diuitiarum artibus præstare videretur synecdochice significari cœperunt. à pastoribus tamē natum vocabulum, vt ait Varro.

Hæc Ianus.

Confirmatio proximorum effectorum testimonio fœneratorum, qui per metonymiam ex subiecto loco, in quem conueniebant, significantur. De quibus Cic. 2. offi. Sed toto hoc de genere de quaerenda & collocanda pecunia, etiam de vtenda commodius à quibusdam bonis viris, ad medium Ianum sedentibus, quàm ab vllis philosophis vlla in schola disputatur. Locus autem fœneratorum à Iani templo dictus est, quod à Numa dicatum in foro boario, vt scribit Plin. lib. 34. cap. 7. vel, vt Ouid. significat, inter duo fora, Boariū & Piscarium (in quæ ex Capitolio descendebatur) eo in loco vnde aquarum calidarum magna vis, ad Sabinorum in vrbe arcem contendentium impetum reprimendū, diuinitus erupisse creditur. Id quod Varro 4. de ling. lat. indicat: Lautulæ à lauando, quòd ibi ad Ianum geminum aquæ calidæ fuerunt: ab his palus fluit in minori velabro. Ouidij versus ex primo Fastorum hi sunt.

Cum tot sint Iani, cur sic sacratus in vno es,

Hic ubi templa foris iuncta duobus habes?
 Ille manu mulcens propensam ad pectora barbam
 Protinus Oebalij rettulit arma Tati:
 Utque levis custos armillis capta Sabinis
 Ad summæ Tatium duxerat arcis iter.
 Inde, velut nunc est, per quem descenditis, inquit,
 Arduus in valles per fora cliuus erat.
 Et iam contigerant portam, Saturnia cuius
 Dempserat oppositas insidiosa seras.
 Cum tanto veritus committere numine pugnam,
 Ipse meæ moui callidus artis opem.
 Oraque, qua pollens ope sum, fontana reclusi,
 Sumque repentinas eiaculatus aquas.
 Ante tamen madidis subieci sulphura Venis:
 Clauderet ut Tatio feruidus humor iter.
 Cuius ut utilitas pulsus comperta Sabinis,
 Quæ fuerat, tuto reddita forma loco est.
 Ara mihi posita est paruo coniuncta sacello:
 Hæc adolet flammis cum strue farra suis.
 Hæc recinunt.

Alterum testimonium populi duabus partibus
 significati senibus, & iuuenibus.

Dictata.

A patribus vel à cōmuni popularium senten-
 tia. De qua Horatius epist. 1. lib. 2.
 Romæ dulce diu fuit & solenne, reclusa
 Mane domo vigilare, clienti promere iura,

COMMENTARIO RVM

Cautos nominibus certis expendere nummos,
Maiores audire, minori dicere per quæ
Crescere res posset, minui: damnosa voluptas!
Ex qua etiam Sthaberij testamentum factum idē
insectatur. — Credo

Hoc Sthaberi prudentē animū vidiſſe! quid ergo
Sensit, cum summam patrimonij inſculpere ſaxo
Hæredes voluit? quod vixit, credidit ingens
Pauperiem vitium, & cauit nihil acrius: vt, ſi
Fortē minus locuples vno quadrante periret,
Ipſe videretur ſibi nequior. Omnis enim res,
Virtus, fama, decus, diuina, humanaque, pulchris
Diuitiis parent: quas qui conſtruxerit, ille
Clarus erit, fortis, iuſtus, ſapiens etiam, & rex,
Et quicquid volet.

Omnia enim plebs imperita quæſtu, pretio & vti-
litate metitur. Læuo.

Fœneratorū ſenū & iuuenū quædā descri-
ptio ex adiunctis. Illorū enim in brachio ſiniſtro
pēdebāt loculi vt inde quod numeraretur prome-
rēt: in dextro autē tabula, in qua numerarent: vel
hoc ad pueros & iuuenes dūtaxat referendū, qui
in ludum ratiocinatoris Flauij, aut alius mitti ſole-
bant, qua de re Horat. ſatyr. 6. lib. 1. Et in art. poët:

Romani pueri longis rationibus aſſem
Discunt in partes centum diducere, dicat
Filius Albini, Si de quincunceremota eſt

*Vncia, quid superat? poteras dixisse triens? heu,
Rem poteris seruare tuā. Redit Vncia, quid fit?
Semis.*

*Est autem hic notāda hypallage grammatica, qua
adiectiuum loculorum & tabulæ adiunctæ pro-
prium subiectis attribuitur. Est etiam eclipsis præ-
positionis (per) aut similis, ad imitationem græco-
rum, quibus familiare est accusatiuum vi proposi-
tionis omissæ, & adiectiuus subiicere. Latini id
omne per ablatiuū efferunt sic: Iuuenes & senes
suspensis in læuo loculis & in brachio dextro ta-
bulâ hæc recinunt. De quo loquendi genere Li-
næus lib. 6. de emend. struct.*

Lacerto.

*Ex brachij musculis, qui lacerti dicuntur, totum
brachium per synecdochen intelligendum est: idq;
dextrū, in quo valentiores lacerti firmioresq; sunt.
Si quadringentis sex septem millia defunt:
Est animus tibi, sunt mores & lingua, fidēsq;
Plebs eris. At pueri ludentes, Rex eris, aiunt,
Si recte facies: hic murus ahæneus esto,
Nil conscire sibi, nulla pallefcere culpa.
Roscia, dic fodes, melior lex, an puerorum
Nenia, quæ rectè regnum facientibus offert,
Et maribus Curiis, & decantata Camillis?
Is ne tibi melius suadet, qui vt rē facias, rem
Si possis rectè: si non, quocunque modo rem:
Vt ppius spectes lachrymosa poemata Puppi?*

COMMENTARIORVM

An qui fortunæ te respondere superbæ
Liberum, & erectum præsens hortatur, &
optat?

Si quadringentis.

*Alterum auaritiæ Romanorum argumentum
ex aliis effectis, quòd lata lege viri boni, quibus
equester census non sit, è quatuordecim theatri
primis ordinibus arceantur. Legis capita duo fue-
rūt: quorum alterū ad equites, alterum ad plebeios
diuites spectabat. Prioris ergo hæc summa est:*

*Romanis equitibus, in theatro, quatuordecim
gradus proximi assignantur:*

*Ab illis tamen qui vel suo vel fortunæ vitio
decoxerint remouentur.*

*Huius capitis ex 99. Flori epit. in Liu. prior pars
ad verbum describitur: Posterior ex secunda Cice-
ronis Philippica colligitur: Illud tamen audaciæ
tuæ (ait) quòd sedisti in quatuordecim ordinibus:
Cum esset lege roscia decoctoribus certus locus
constitutus, qui fortunæ vitio non suo decoxissent.
Hanc autem legis particulam, quòd seuerior vi-
deretur, Augustus postea emendauit. Sic enim
Suetonius in eius vita cap. 40. Cum autem pleriq;
equitum attrito bellis ciuilibus patrimonio specta-
re ludos è quatuordecim non auderent, metu pænæ
theatralis, pronunciauit non teneri eâ, quibus ip-
sis, parentibusue equester census vnquam fuisset.*

Secundum caput legis erat:

*Quicumque quadringenta sestertia possident,
eis in quatuordecim gradibus inter equites
spectandi Ius esto: Secus ne spectanto.*

*De quo capite plenissime Pomponius Letus in. l.
Othonia lib. de le. Rom. hanc igitur legem tulit Lu-
cius Roscius Otho trib. pleb. quatuor annis ante
Ciceronis consulatum. Porro autem Sestertius, qui
etiam numus dicitur, decem denariolis turonen-
sibus & vno dimidio à Budæo æstimatur. Mille
vero sestertij vel numi vnum sestertium reddunt
quadringenta itaque millia sestertium vel numum
quadringenta ferè sestertia efficiunt, id est, 17500
Francos nostros. Hic igitur locus hanc habet sen-
tentiā: Si quadringentis millibus numum sex aut
septem millia numum desunt, id est, sex vel se-
ptem sestertia, plebeius eris.*

Est animus.

*Prudentia & consilium. ex subiecto enim ad-
iunctum cōsiliū & omnes cogitationis & intelli-
gentiæ virtutes, quæ ab Aristotele tum διανοητικὰ
tum λογικὰ secundo ad Nicomachum appellatur.*

Mores.

*Hoc ad virtutes morales, quæ in actione ver-
santur: quas Aristoteles ἠθικὰς eodē loco appellat.*

Lingua.

Ex efficiente causa Metonymicos effectum si-

COMMENTARIORVM

gnificat, id est, eloquentiam, cuius maximè necessarium instrumentum linguam esse constat.

Fides.

Dictorū & factorū constantia & veritas: quæ iustitiæ fundamentum Ciceroni dicitur, lib. 1. officiorum.

Plebs eris.

In loco plebi constituto, qui Suetonio Populæ dicitur, sedebis ab equitum ordinibus expulsus. Hinc Iuuenalis, satyr. 3.

Nil habet infœlix paupertas durius in se,
Quàm quòd ridiculos homines facit: Exeat, inquit,

Si pudor est, & de puluino surgat equestri,
Cuius res legi non sufficit, & sedeant hîc
Lenonum pueri quocunque in fornice nati.
Sic libitum vano qui nos distinxit Othoni.

At pueri.

Othoniæ legis reprehensio argumento ex repugnantibus, puerorum testimonio approbata: Vnde bonus rex est: non igitur plebeius est habendus.

Rex eris.

Carmen est, quod pueri in funere bonorum virorum canere solebant, & deinde, quod fieri solet ipsi inter se ludentes repetebant. Hortatur verò ad virtutis studium argumento ex adiunctis: quòd qui virtute præditi sunt, ij sint reges, id est, magni & excellen-

& excellentes, clari & illustres, liberi & potentes: cuiusmodi reges quamplurimi habiti sunt: quorum memoria literis & historiarum monumentis mandata, eternitati consecrata est.

Hic murus.

Pars hæc etiam carminis puerilis esse videtur, quæ aliis item adiunctis ad virtutem inuitat: quod virtus aduersus omnes fortunæ impetus refugium & præsidium tutum sit. Id quod Horatius ode 3. lib. 3. præclare expressit:

Iustum, & tenacem propositi virum,

Non ciuium ardor praua iubentium,

Non vultus instantis tyranni

Mente quatit solida, neque Auster

Dux inquieti turbidus Adriæ,

Nec fulminantis magna Iouis manus:

Si fractus illabatur orbis,

Impavidum ferient ruinae.

Vide totam Ciceronis Tusculanam quintam.

Nil conscire sibi.

Definitio virtutis vel studiosi hominis ex contrario. Nā sceleratus cōscientiæ stimulis vexatus iudiciū iustā comméritamque seueritatem, & diuinam animaduersionem perhorrescit: quorum in eo nihil est, qui rectē factorum sibi conscius studiosē vitam agit.

COMMENTARIORVM

Pallefcere.

Effectus est timoris pallor, ideóque pallefcere significat timere & formidare.

Rofcia.

Puerorum testimoniij commendatio ex minorum collatione: puerorum Nenia melior est lege Othonia. Probatur autem hæc comparatio effectis vtriusq; partis, & hac ratiocinatione cõcluditur.

Melius id est quod ad virtutem, quàm quod ad rem nos adhortatur.

Sed puerorum Nenia ad virtutẽ, lex Othonia ad rem nos adhortatur.

Ergo puerorum Nenia lege Othonia melior est.

Conclusio prima est, cum qua assumptionis pars altera coniungitur: altera verò ex proximo loco facile intelligitur: propositio vltimo loco ponitur.

Nenia.

Nenia Lugubre apud Romanos carmen erat. hoc autem mulier Præfica honoratorum laudes post concionem, quæ easdem commemorabat, prosequebatur, vt ex 1. cap. 8. lib. Quintil. & 2. Cicero. lib. de legi. & 4. Varro. de vita popul. Rom. apud Nonium colligitur. Indicat etiam hic locus à pueris vnà hoc carmen cantari solitum nomen

vero ex lugentium sono quē hoc carmē referebat
fictum esse videtur: Vnde Græci etiam verbum
μυνηίζω quod lugere significat, formauerunt.

Que regnum.

Assumptionis pars prior.

Et maribus Curiis.

Eiusdem partis illustratio ex subiecto in quo
occupatur: in funere enim illustrium virorum Ne-
nia cani solebat, cuiusmodi fuerunt Curius & Ca-
millus. Cicero. 2. de legib. Honoratorum virorum
laudes in concione memorantur, easque etiam cā-
tus ad tibicinam prosequantur, cui nomen Nenia:
quo vocabulo etiam Græcos cantus lugubres no-
minant.

Maribus curiis.

In laudem fortium & studiosorum virorum
mas & fœmina omne animalis genus diuidunt:
& quia mares in omni genere robustiores fortio-
resque fœminis esse solent, ideo pro fortibus &
virilibus atque magnanimis vsurpari solent. Flac.
in arte Poë.

Tyrtæusque mares animos in martia bella
Versibus exacuit.

Est etiam hic notandum maribus Curiis &
Camillis, per synecdochen fortes viros generaliter

COMMENTARIORVM

*significari. De Curio, Valer. lib. 4. cap. de continē-
tia, & Plin. De viris Illustr. cap. 33. De Camillo
idem cap. 25. & Plutarch. in eius vita. & Li-
uius toto ferè quinto primæ decadis lib. Ille de
Samnitibus, hic De Veientibus primùm, deinde
de Gallis, qui duce Brenno Romam cæso eius ex-
ercitu, occupauerant, triumphauit.*

Is ne tibi.

Notatæ ratiocinationis propositio.

Vt rem facias.

Suadet vt diuitias tibi compares.

Rem si possis.

Si diuitias honestè possis comparare.

Si non.

Si non rectè possis rem facere.

Quocunque modo.

Quo iure quaque iniuria suadet vt rem facias.

Vt propius.

*Propositionis pars altera argumento ex fine il-
lustrata: vt ex primis ab Orchestra quatuordecim
ordinibus ludos spectare liceat.*

Puppi.

*Puppius tragicus poëta tantus artifex mouen-
dæ commiserationis fuit, vt spectatē populū ad*

lachrymas compellere solitus sit: vnde illud eius
de se ipso in Porphirionis commentariis distichon
extat:

Flebunt amici & bene noti morte mea:

Nam populus omnis me viuo lachrymatus est.
Lachrymosa itaque poëmata dicuntur per meto-
nymiam, quòd spectatores lachrymari cogerent.
Ex Puppij autem poëmatibus omnia generaliter
per synecdochen intelliguntur.

Respondere.

*Altera propositionis pars. Est autem propriè re-
spondere increpanti & obiurganti, vel accusanti
respondendo contradicere & resistere. Vnde ad
mentis constantiam fortunæ calamitatibus ratio-
ne & consilio resistentem transfertur.*

Liberum.

Metu cæterisque perturbationibus vacuum.

Erectum.

*Fortem, inuictum, constantem, non succum-
bentem. Metaphora à validis & robustis baiulis,
qui oneri non succumbunt: quam apertè declarat
Ouid. eleg. 7. lib. 2. de Ponto:*

Sustineas vt onus, nitendum est vertice recto:

At, flecti nervos si patiare, cades.

*Quòd si me popul' Romanus fortè roget, cur
Non vt porticibus, sic iudiciis fruar iisdem;*

E iij

COMMENTARIORVM

Nec sequar, ac fugiã quæ diligit ipse, vel odit?
 Olim quod vulpes ægroto cauta leoni
 Respōdit, referam, quia me vestigia terrent,
 Omnia te aduersum spectantia, nulla retror-
 sum.

Bellua multorum es caput. Nam quid se-
 quar? aut quem?

Pars hominũ gestit conducere publica: sunt
 qui

Fruſtis & pomis viduas venentur auaras
 Excipiãtque senes, quos in viuaria mittant.
 Multis occulto crescit res fœnore.

Quod si me.

*Hactenus Romanorum auaritiam proxima
 digressione inſectatus eſt: Prolepsis deinceps ſe-
 quitur, in qua eorundem ſuos mores defendentiũ
 Romanorum obiectio ſimilitudine confirmata ſic
 anticipatur: Tu fruſeris iisdem atque populus vr-
 bis commoditatibus: Cur non igitur eadem iudi-
 cia ſectaris & probas?*

Porticibus.

*Porticus locus eſt contra repentinos imbres &
 ſolis ardorem liberæ deambulationis cauſa teſtus:
 hinc Ci. Orat. 2. ad Quin. frat. num tãdẽ aut locus
 hic non idoneus videtur, in quo porticus hæc ipſa,
 vbi inambulamus? & in Lucullo: Familiarẽ no-
 ſtrum Auianũ fortasſe in porticu Neptuni am-*

mentem non videmus: quare ambulationem ap-
pella Catullus in Camerium.

Te quæsiuimus in minore campo,
Te in Circo, te & in omnibus tabernis,
Te in templo superi Iouis sacrato,
In magni simul ambulatione.

Significat enim Porticum pompeianā. sed ex vna,
nec ea parua vni commoditate reliquas signifi-
cat Horatius.

Nec sequar.

Clarius interpretatur quid sit iisdem iudiciis
frui, idque duabus partibus, quibus omne iudiciū
cōtinetur. Aut enim probamus & retinemus ali-
quid, aut contra improbamus & reiicimus.

Olim quod vulpes.

Subiectio in qua efficiens caussa, qua impulsus
est Horatius ad deserendum populi iudicium, fi-
ta similitudine significatur: Nam quemadmodū
animalia, quæ a grotum leonem visebant, inde sal-
ua non redibant, vt vulpes respondit: sic multi iu-
diciū populi sequentes eo infatuati nunquam sa-
pientes euadunt. similitudinis tamē propositio sola
ponitur ex qua redditio clarè significatur.

Bellua.

Insipientiam eorum qui popolare iudicium se-
stantur efficiēte causa ostendit: quod varia & si-
di dissidens sit populi sententia. Id quod signifi-

E iiij

COMMENTARIORVM

catur similitudine : populus est tanquam be^{ta}
 multorum caput. Vbi capita metonymicè pro
 sentiis & iudiciis ponuntur. Popularis autem
 iudicii varietatem & inconstantiam sic Teren-
 tius notat in Phorm. Act. 2. scena 4. quot capi
 tot sententiæ. Cicero item pro domo : In im^{ita}rita
 multitudine est varietas & incōstātia, & crebra,
 tanquam tempestatum, sic sententiarum cōmutatio.

Nam quia.

Varietatem sententiarum partiū enumeratione
 apertius declarat, & addubitatione exornat. Par-
 tes autem secundi sunt generis, quibus totū in sua
 effecta diuiditur: quarum prima est publicanorū,
 qui publica populi Romani vestigalia conducunt
 & redimunt. Sunt qui.

Secunda pars captatorum est, quibus propo-
 situm erat paruis muneribus viduarum & diuitum
 senum hereditates callidè captare. quos hoc disti-
 cho Martialis false notat lib. 8.

Munera qui tibi dat locupleti, Gaure, seni que,

Si sapis & sentis, hic tibi ait, morere.

Est autem à piscatoribus allegoria.

Frustis & pomis.

Parua dona, escae piscatorum similitudine, si-
 gnificat. Venentur.

Metaphora à venatoribus sumpta, paulo superio-
 ri dissimilis. Venari itaq; hîc est callidè conciliare.

Auaras.

Habendi cupidas. ex adiuncta autem auaritia diuites mulieres significat, quæ solæ ferè sunt auaræ. Iuxta illud Ouidij. 1. Fast.

*Sic quibus intumuit suffusa venter ab vnda,
Quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ.*

Excipiant.

Alliciant, attrahant ad se: vt piscatores inescatos pisces hamo ex flumine excipiunt.

Viuaria mittant.

Ad suam propriamque vtilitatem conuertant, vel quorum hereditates in suam domum transferant, vt piscatores ex pub. flumine captos pisces in viuaria priuata includunt. Viuaria vero proprie loca sunt, in quibus viui pisces, vel feræ, vel aues, victus causa asservantur.

Multis.

Tertia pars est fœneratorum, qui ex adiunctis significantur. fœneratores enim sunt, quibus res fœnore augetur. Cuiusmodi fuit Alphius, de quo Horatius od. 2. Epodon. Cato item maior qui Censorinus dictus est, eo fœnore in re nautica vtebatur, quod maximè reprehensum est. Iubebat enim, quibus mutuo dederat, vt multos cõmuniter in societatem asciscerët: qui cum quinquaginta toridè nauibus dispartiti essent, ipse præter vsurã, partem etiam vnã, per Quintiũ Libertum nauigationis comitem, accipiebat. Pluta. in eius vita.

Esto aliis alios rebus, studiisq̃ teneri:
 Iidem eadem possunt horã durare probãtes?
 Nullus in orbe sinus Baiis prælucet amœnis
 Si dixit diues, lacus, & mare sentit amorem
 Festinantis heri: cui si vitiosa libido
 Fecerit auspiciũ, cras ferramenta Teanum
 Tolletis fabri. lectus genialis in aula est:
 Nil ait esse prius, melius nil cœlibe vita:
 Si non est, iurat bene solis esse maritis.
 Quo teneam vultus mutãtem Protea nodo?

Verum esto.

*Popularis iudicij varietas tribus adhuc parti-
 bus disputata, sub hac concessionis exornatione
 concluditur: & multo maior non in toto populo,
 vt antea, sed in singulis proponitur, & duabus de-
 inceptis partibus confirmatur.*

Nullus.

*Prima pars specialis inconstantia est diuitum,
 quæ effectis explicatur: hi nanque nunc in vñũ,
 nunc in alium locum mutata voluntate conten-
 dunt: Nunc cœlibem, nunc maritorum vitam ex-
 petunt. Primum ergo deliberantis diuitis de ade-
 undo Baiarum sinu consilium adiunctis, minorum*

collatione amplificatis, & prosopopœia exornatis declaratur: quòd ille locus omnium sit amœnissimus. Est autem locus in Campania, à Baia quodam, Vlyssis socio: sic appellatus, ut scribit Strabo circiter finem lib. 5. Vbi Baiarum plena descriptio est. De quibus Propertius libro tertio, elegia decima septima.

Clausus ab umbroso quàm ludit Pontus Averno,
Humida Baiarum stagna tepentis aquæ,
Qua iacet & Troia tubicen Misenus arena,
Et sonat Herculeo structa labore via.

Huius loci amœnitatem Martialis indicat libro undecimo.

Littus beatæ Veneris aureum Baias
Superbæ blanda dona naturæ
Ut mille laudem, Flacce, versibus, Baias
Laudabo, dignè non satis tamen Baias.

Lacus.

Baiarum lacus Lucrinus significatur. De quo Strabo libro quinto: Huius conchylia pro optimis usurpat Horatius ode 2. Epod. Sed ex lacu, eos qui circa eum degunt, intelligendos relinquit.

Mare.

Qui ad eam maris mediterranei oram habitant.

COMMENTARIORVM

Sentit amorem.

Percipiunt & animaduertunt dominum loci
amœnitate delectari.

Fecerit auspiciū.

*Auspiciū est agenda aut non agenda rei ex
dextro vel sinistro auium volatu, numero, cantu
petita confirmatio. Cicero de diuinatione: Aliis à
dextra, aliis à læua, datum est auibus, vt ratum au-
spiciū faciant. Inde igitur sumpta metaphora,
vitiosa libido facit auspiciū, hoc est, suadet, &
hortatur.*

Cras ferramenta.

*Sequenti die diues Teanum contēdet & pro-
ficiscetur. Hoc enim Flaccus ex profectiōis ad-
iunctis acutè significat. Comitatus enim impedi-
menta, quæ hic per ferramenta intelligit, principes
& diuites eò præmitere solent, quò profecturi
sunt.*

Teanum.

*In 2. Cic. Agraria, & in Cluentiana per Th.
tribus locis, nisi sit librarij mendum scribitur.
Strabo autem & Plinius per. T. cōstanter vbiq̃ue
scribunt. Duplex verò in Italia Teanum veteres
descripserunt, vnum cognomine Sidicinum Pli-
nio cap. 5. libr. 3. In extremis finibus Latinorum,*

quod inter Campaniæ vectigalium populi Roma-
ni sedis pulcherrimæ oppida Tullius Agraria se-
cunda numerat. De quo Strabo lib. 5. Et id hoc lo-
cus intelligitur. Alterum Apulum ὁμόνυμον τῷ Σιδι-
κῶ, καὶ ὁ δοκεῖ συνάγεσθαι τὸ τῆς Ἰταλίας πλάτος:
hoc est, eiusdem nominis atque Sidicinum, ubi
italiæ latitudo contrahi videtur, ut ait Strabo li-
bro 6. Abest autem id à Larino decem milia pas-
sum Cic. pro Cluentio.

Lectus genialis.

Coniugalis & maritus: Is enim Genialis dici-
tur, quia in honorem genij, ut ait Sextus Pom-
peius, nuptiarum tempore sternebatur. Hinc Catul.
in epithalamio Pelei & Thetidis:

Puluinar verò diuæ Geniale locatur
Aedibus in mediis.

Ex coniugali autem adiuncto coniugium ip-
sum significatur.

Aulæ.

In ædibus magnificis & splendidis. Quales
esse solent principum aulæ.

Cœlibe vita.

Id est, cœlibem vitam laudat, eamque repente
mutata voluntate exoptat.

COMMENTARIO RVM

Sinon est.

*Lectus genialis in aula: id est, si non est m
ritus.*

Iurat bene.

*Solos maritos fœlices asseuerat, & eorum v
tam probat.*

Quo teneam.

*Concludit diuitis inconstantiam, Protei sim
litudine significatam: vt Protei corpus variu
atque mutabile nullis vinculis contineri potera
sic animus diuitis mutabilis nulla in sententia per
manet. De Proteo Virg. 4. Georg.*

*Omnia transformat sese in miracula rerum
Ignemque horribilemque feram, fluuiumque
liquentem.*

Et Ouidius fastorum primo:

*Ille suam faciem transformat & alterat arte
Fabulam describunt Homerus 4. Odysseæ, &
Dyodorus Siculus lib. 2. Eius vim interpretatur
auditor Platonis Heraclides Ponticus, in Alleg
goriis Homericis.*

*Quid pauper? ride: mutat cœnacula, lectos,
Balnea, tonsores, conducto nauigio æquè
Nauscat ac locuples, quē ducit priua triremi*

Quid pauper?

Secunda pars singularis inconstantiae pauperum est: quæ effectis declaratur.

Coënacula.

Vbi cubabant Cubiculum, vbi cœnabant cœnaculum vocitabant. Posteaquàm in superiore parte cœnitare cœperunt, superioris domus vniuersa cœnacula dicta. Varro lib. 4. de ling. Latina.

Conducto.

Quintum effectum inconstantiae pauperis, ad diuersa loca nauigatio, quam adiuncta nausea, quæ nauigantibus accidere solet, & efficiente causa significat, & parium collatione amplificat. nauigium verò Latinis omne nauis genus est vt Græcis ναύκληρον.

Quem ducit priua.

Qui non conducta, vt pauper, sed sua nauis vehitur.

*Si curtatus inæquali tonsore capillos
Occurri, rides: si fortè subucula pexæ
Trita subest tunicæ, vel si toga dissidet impar,
Rides. quid mea cum pugnat sententia secū?
Quod petiit, spernit: repetit q̃ nuper omisit:
Aestuat, & vitæ disconuenit ordine toto:*

COMMENTARIORVM

Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis.
Insanire putas solennia me, neque rides,
Nec medici credis, nec curatoris egere
A prætore dati: rerum tutela mearum
Cum sis, & prauè sectum stomacheris ob vn-
guem

De te pendentis, te respicientis amici?

Si curtatus.

*Quorum adhuc inconstantiam & leuitatem probauit, eos nunc obscura parium collatione in-
sanos & irridendos esse ostendit. Sola tamen com-
parationis protasis disputatur. Horatius insanus
& irridendus est. Argumentum est ex effecti-
u. Syllogismus connexus primus.*

*Si mea sententia secum dissidet, sum riden-
dus, & insanus Mecænati habendus.*

Sed illud:

Hoc igitur.

*Propositio maiorum collationibus amplificat
præcedit.*

Inæquali tonsore.

*Prima maiorum collatio efficiente causa illus-
trata. Vbi tonsor inæqualis per metonymiam di-
citur, quòd inæqualiter tondeat.*

Curtatu

Curtatus capillos.

Hellenismus, id est, Græca dictio, qua adiectivo subiungitur accusatiuus vi suppressæ præpositionis, per, vel alius similis significationis: ut apud Græcos κτ. Vide Linac. de emend. struct. lib. 6.

Rides.

Hoc verbum, in fine huius sententiæ & sequentis, similiter repetitum, Rhetoricam λέξως figuram epistrophen efficit, quam etiam Lupus Rutilius ex Gorgia ἐπίστροφον, author ad Herennium conuersionem appellat.

Si fortè.

Secunda maiorum collatio: si pexæ, hoc est, villosæ & molli tunicæ (quæ ut cuti gratior sic etiam ei, quàm subucula, propior esse debet) trita, aspera, & rudis subucula subiecta est, quæ cutem attingat, rides: quia stultè & ineptè id fiat.

Vel si toga.

Tertia maiorum collatio. Si in composita toga sit, rides.

Quid mea.

Redditio trium comparisonum, in qua minora quasi ex maioribus extorta concluduntur,

COMMENTARIORVM
quæ syllogismi prius notati propositionē efficiunt.

Quod petiit.

*Assumptio effectis disputata: At mea secum
sententia dissidet, Nam petita spernit, & spreta,
repetit, &c.*

Mutat quadrata.

Quæ prius quadrata erant, rotunda facit.

Insanire.

*Conclusio syllogismi: Ergo Horatius Mecæ-
nati ridendus & insanus habendus. Conclusionis
autem prior pars superioribus effectis pressius ite-
ratis amplificatur: Vides me maximis in rebus per
insaniam peccare, & non rides?*

Solennia.

*Eclipsis præpositionis, per, vel similis, cuius vi
accusatio post verbum neutrum locus est, ad imi-
tationem Græcorum præpositionem καὶ similiter
subticentium. Sunt autem solennia, vt ex vi ver-
bi intelligitur, quæ solum in anno semel fiunt, vt
ludi solennes, sacra, &c. Et quia illa magnæ reli-
gionis esse solebant, fit vt pro magnis usurpentur,
idque per synecdochen.*

Nec medici.

Conclusionis altera pars (*Horatius est Mecæ-
nati insanus habendus*) adiunctis significatur, quæ
aliis adiunctis item & maioribus approbantur,
in hanc sententiam. Tu cum sis tutor meus & mi-
nimo delicto offendaris, non medico, (qui præscri-
pta elebori potione cerebrum purget) & curato-
re, qui rebus meis (quarum administrationem le-
ges xij. Tabularum furioso sustulerunt) prudenter
consulat, mihi opus esse putas? Hoc igitur adiun-
ctum, egere medico insanum, furiosum, & mente
captum significat. Qua de re vide quæ congesta
sunt ab Erasmo in proverbiis. Bibe eleborum, &
Nauiget Anticyram.

Curatoris egere.

Hoc item adiunctum furiosi est, & mente capti.
Dabantur enim à prætore ex lege xij. tabularum
furiosis & mente captis rerum curatores: Cic. circiter
principium tertiæ Tusc. Nam qui ita sit affectus,
eum dominum esse rerum suarum vetant xij. ta-
bulæ. Vide titulum vltimum libri xxvij. pande-
ctarum, de Curatoribus furioso & prodigo, vel a-
liis extra minores dandis.

Ob vnguem.

Ob minimum delictum.

COMMENTARIORVM

De te pendentis.

Periphrasis clientis Romani.

Ad summā sapiēs vno minor est Ioue, diues,
Liber, honoratus, pulcher, rex deniq; regum.
Præcipuè sanus, nisi cum pituita molesta est.

Ad summam.

Quæstionē præcipuā totius epistolæ concludit, eamq; effectis philosophiæ, quæ philosophi adiuncta sunt, significatam: Est igitur in studium philosophiæ Horatio incumbendum: quod sapiens, qualem philosophia efficit, solo Ioue minor, cæteris antecellat.

Diues.

Sapienti attributas laudes confirmat ex adiunctis, quæ ex Stoicorum paradoxis desumuntur. Quòd autem solus sapiens diues sit, lege sextum Ciceronis paradoxum. Verum non externas, sed animi diuitias hoc loco intelligit. De quibus Cicero primo paradoxo.

Liber.

Hoc item disputatur à Cicerone quinto paradoxo. Manavit autem hoc ex Socratis disputatione, quæ apud Xenophontē 4. ἀπομνημονευμάτων extat. Liberi enim esse dicit honesta & recta facere, serui autem habere aliquid, quo intus ratio impediatur.

Hoc ridet Horatius in fine satyræ tertiæ libri primi, vel potius calumniatur. Nam illic regem propriè accipit: hoc verò in loco, ex Stoicorum sententia, rex per metaphoram usurpatur, pro eo qui cupiditatibus imperat, & in quo ratio præest appetitus obtemperat: estque idem Stoicis liber atque rex.

Præcipuè sanus.

Hac correctione Stoicorum nimia seueritas & morositas latenter taxatur, vt in epistola sexta huius libri.

*Insani sapiens nomen ferat, æquus iniqui,
Vltra quàm satis est, virtutem si petat ipsam.*

Nisi cum.

Explicatio sani ex contrario efficiente causa illustrato: nisi cum pituitæ acrimonia in morositatem & asperitatem concitatur.

COMMENTARIORVM

Ioannis Amaritonis Nonetani, in
epistolas Q. Horatij Flac-
ci, Libri primi
Finis.

EPIGRAMMATA DISCIPV-
lorum Ioannis Amari-
tonis,

Dionysij Breuidentij Rotomagei,
Ad Lectorem.

*Non versus inopes rerum, nugæque canoræ
In Flacco: sermo est, consiliûmque senis.
Hunc lege quisquis aues prudentis nomen habere.
Obscura est breuitas: explicat Amariton.*

Ioannis Breuidentij Rotomagei ad Ioan.
Amaritonem doctorem
suum.

*Prælegeres memini, cùm docta poemata Flacci,
In promptu poni quæ latuere diu:
Hæc facito in tabula communis perlegat vsus:
Gratus cum quiuis qua potis arte iuuat.*

Caroli Belloi ad eundem.

*Illustrant docti Flaccum Glareanus & Acron,
Illustrat scriptis Porphyriôque suis:
Clarè equidē, verum logico qui id lumine tentat,
Clarius: hæc, doctor, gloria tota tua est.*

Antonij Loiselij Bellouaci
ad eundem.

*Ignota Logica latuere poemata Flacci,
Extremum ecce patet nunc rationis ope.
Hoc præstas: illinc in prima poemata, doctor,
Ascende, & totum perficiatur opus.*

Caroli Breuidentij ad eundem,
de Horatio.

*Formatis vitam docti sanctique Poëtæ,
Et facit ad mores ars quoque vestra bonos:
Sed quantum cædunt altis arbuta cupressis,
Tantum præ reliquis, Flacce Poëta, vales.*

EXCVDEBAT BENED

aus Preuost, sub Stella aurea,
vico Frementello,
Idib. Iulij,

1 5 5 3.

III

Y